

E-ZBORNİK BRALNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE
ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani

TUDI MI BEREMO

Različni bralci
z različnimi potrebami

Drugi del

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Bralno društvo Slovenije

ZBORNİK BRALNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE

Tudi mi beremo

Različni bralci z različnimi potrebami

Drugi del

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Bralno društvo Slovenije

Tudi mi beremo

Različni bralci z različnimi potrebami. Drugi del.

ZBORNIK BRALNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani

Avtorji: Antonija Amon, Saška Fužir, mag. Tilka Jamnik, Tatjana Knapp, Božena Kolman Finžgar, Silva Kos, Katja Lovše, Mojca Poberaj, dr. Veronika Rot Gabrovec, Tereza Žerdin

Strokovni pregled: mag. Nataša Bucik, dr. Sonja Pečjak, dr. Aksinja Kermauner, dr. Livija Knaflič, dr. Franci M. Kolenc, Irena Matko Lukan, Natalija Vovk Ornik, mag. Savina Zwitter, Tereza Žerdin

Uredniški odbor: mag. Nataša Bucik, dr. Veronika Rot Gabrovec, mag. Savina Zwitter

Jezikovni pregled: dr. Zoltan Jan, Josip Zupan, mag. Savina Zwitter

Uredila in pripravila: dr. Veronika Rot Gabrovec

Izdala in založila: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in Bralno društvo Slovenije

Predstavnika: mag. Gregor Mohorčič in dr. Zoltan Jan

Urednica založbe: Andreja Nagode

Ilustracija na prvi strani: Maja Dokler

Objava na spletnem naslovu: <http://www.bralno-drustvo.si/> in http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/ZbornikBDS_2013.pdf

Prva izdaja
Ljubljana 2013

Publikacija je brezplačna.

Soorganizator posveta je Cankarjev dom, kongresni in kulturni center, Ljubljana.
Organizacijo in izvedbo posveta sofinancira Javna agencija za knjigo RS.

J A K | JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO REPUBLIKE SLOVENIJE

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

028:376-053.2(082)(0.034.2)

BRALNO društvo Slovenije. Strokovno posvetovanje (10 ; 2013 ; Ljubljana)

Tudi mi beremo [Elektronski vir] : različni bralci z različnimi potrebami : drugi del : zbornik Bralnega društva Slovenije ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani / avtorji Antonija Amon ... [et al.] ; uredila in pripravila Veronika Rot Gabrovec. - 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo : Bralno društvo Slovenije, 2013

ISBN 978-961-03-0146-2 (pdf, Zavod Republike Slovenije za šolstvo)

1. Gl. stv. nasl. 2. Amon, Antonija 3. Rot Gabrovec, Veronika
268550912

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013

© Bralno društvo Slovenije, 2013

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

Vsebina

<i>Veronika Rot Gabrovec</i>	UVODNIK	4
<i>Katja Lovše</i>	ŠTUDIJA PRIMERA: UČINKOVITOST TRENINGA 'PREOBRAT' PRI BRANJU UČENCEV Z DISLEKSIJO	6
<i>Antonija Amon</i>	ŽIVIM IN SE VESELIM S KNJIŽNICO. PROJEKT SODELOVANJA Z UPORABNIKI S POSEBNIMI POTREBAMI	20
<i>Mojca Poberaj</i>	BEREMO S TAČKAMI. SPODBUJANJE BRANJA PRI OTROCIH S POSEBNIMI POTREBAMI V MESTNI KNJIŽNICI LJUBLJANA.	27
<i>Božena Kolman Finžgar, Silva Kos</i>	KDO JE NAPRAVIL VIDKU SRAJČICO: SODELOVANJE KNJIŽNICE ANTONA TOMAŽA LINHARTA RADOVLJICA IN CENTRA ZA SOCIALNO DELO RADOVLJICA NA PODROČJU REJNIŠTVA	32
<i>Tatjana Knapp, Saša Fužir</i>	LAHKO BRANJE V SLOVENIJI	40
<i>Tilka Jamnik</i>	O SIMPOZIJU BRALNE ZNAČKE: BRANJE OTROK V PREDŠOLSKEM IN ZGODNJEM ŠOLSKEM OBDOBJU, BRANJE OTROK Z RAZLIČNIMI POSEBNIMI POTREBAMI	50
<i>Tereza Žerdin</i>	NEKATERI NE MARAJO BRATI. ZGODBE O NESREČKU.	53

Veronika Rot Gabrovec
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Uvodnik

»Nikar se ne bojte,« mi je oktobra 2012 spodbudno rekel Rok. »Saj se vsi nenehno učimo.«

Rok je slep in ko je postal moj študent, se mi je nenadoma odprlo še in še vprašanj. Kaj bom naredila, ko bomo obravnavali ilustracije? In – še pomembneje – kaj bo lahko z mojimi gradivi počel Rok? Kakšna naj bodo besedila, ki mu jih bom prinašala na ključku, da jih bo lahko bral brez težav? Lahko od njega na izpitu zahtevam isto kot od ostalih študentov? Kaj, kako, s čim ... Sama vprašanja so se mi motala po glavi in nič odgovorov. Po skoraj tridesetih letih takega in drugačnega dela v razredu sem bila na začetku novega šolskega leta precej izgubljena. Brez pravih izkušenj, popolnoma brez strokovnega znanja, brez zaupanja v svoje sposobnosti. (O Rokovih se v tistem trenutku nisem spraševala, konec koncev je bil eden izmed maloštevilnih študentov prve bolonjske magistrske generacije na našem oddelku.) Na srečo mi je ob strani stal kar sam Rok.

Ko smo v Bralnem društvu Slovenije jeseni 2011 začeli razmišljati o strokovnem posvetovanju, ki bi bilo posvečeno bralcem s posebnimi potrebami, smo se zavedali predvsem tega, da se je o tej problematiki potrebno pogovarjati. Že davnega leta 1993 so Združeni narodi sprejeli dokument *Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov (The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities)*, besedilo, ki se je dotikalo pogojev in potreb, da bi vsi njeni člani enakopravno delovali v družbi. Koliko se je v naši družbi od tedaj spremenilo na boljše, smo se spraševali. Kako se pri nas ukvarjamo z opismenjevanjem, kako uspešno so osebe s posebnimi potrebami vključene v različne programe, so jim informacije javno dostopne?

Že pri pripravi razpisa se je pokazalo, da je tematika absolutno preobsežna za eno samo posvetovanje, ko pa so začeli prihajati prispevki, je bilo očitno, da je v Sloveniji veliko ljudi, ki imajo znanje in izkušnje. Zato je ob strokovnem posvetovanju Bralnega društva Slovenije 2013 pred vami tudi elektronska knjiga *Tudi mi beremo. Različni bralci z različnimi potrebami. Drugi del.*

Avtorice v svojih prispevkih predstavljajo posebne težave, s katerimi se pri opismenjevanju spopadajo otroci z govorno jezikovnimi težavami, in o programih, ki so se pokazali kot učinkovita pomoč. Spregovorijo o besedilih, ki spadajo med t. i. lahko branje in ki omogočajo stik s pisano besedo tudi bralcem, katerim bi sicer zaradi različnih vrst posebnih potrebi ter težav pri branju in razumevanju standardnih besedil bil onemogočen dostop do vsebin in informacij.

O tem, kako z bralci s posebnimi potrebami zaživijo splošne knjižnice, govorijo prispevki, ki predstavljajo zglede dobre prakse: knjižnico, ki ni zgolj široko odprla vrata različnim skupinam bralcev s posebnimi potrebami, pač pa prihaja k njim in mednje, knjižnico, ki na

področju rejništva uspešno sodeluje s centrom za socialno delo, in knjižnico, ki med knjižne police vabi prav posebne štirinožne pomočnike.

Elektronsko publikacijo zaokrožujeta prispevek o simpoziju Bralne značke, ki je bil leta 2012 posvečen podobni tematiki, kot je osrednja tema letošnjega posvetovanja Bralnega društva Slovenije, ter predstavitev zgodb o Nesrečku, dečku, v katerem bo marsikdo prepoznal svoje učence ali morda celo samega sebe.

Kaj naj zapišem, predem vas povabim k branju tega drugega dela zbornika? Hvaležna sem prav vsaki izmed avtoric, da deli z menoj in z vsemi nami svoje znanje. Hvaležna sem Roku, da me je bodril takrat na začetku šolskega leta in mi pomagal pregnati negotovost. Zelo prav je imel, res se vsi ves čas učimo.

Naj bo tudi pričujoča publikacija možnost, da se naučimo česa novega.

Katja Lovše
Center za sluh in govor Maribor

Študija primera: učinkovitost treninga 'Preobrat' pri branju učencev z disleksijo

Uvod

V zadnjem desetletju se je v Sloveniji povečalo zanimanje za otroke, mladostnike in odrasle, ki imajo posebne težave z branjem in pisanjem. Pri tem gre v večini primerov za povprečno ali celo nadpovprečno inteligentne posameznike, ki pri drugih šolskih predmetih oziroma na drugih področjih delovanja dosegajo vsaj povprečne rezultate. Težave številnih posameznikov lahko poimenujemo specifična motnja branja in pisanja oziroma disleksija.

Usvojena veščina branja predstavlja enega temeljnih načinov komunikacije. Branje je izrednega pomena pri usvajanju novega znanja in utrjevanju starega ter povezovanju enega z drugim. Otrokov šolsko delo je lahko zaradi težav pri branju oteženo, kar pogosto vodi do nizkih ocen, nezadovoljstva staršev, učiteljev in tudi otroka. Splet negativnih posledic počasnega branja s številnimi napakami najpogosteje vodi do nizkega samovrednotenja posameznika, kar s seboj prinaša še vedenjsko problematiko, čustveno nestabilnost in predvsem nizko samopodobo.

Otrokom s težavami pri branju pomagajo specialni pedagogi s številnimi strategijami. Večina teh pomoči vsebuje kot osnovno komponento branje besedila, stripov, napisov pod slikami ipd. Žal pa otroci, ki berejo počasi in s številnimi napakami ter za to porabijo več energije, pogosto razvijejo negativen odnos do branja ali celo odpor do njega. Strokovnjaki tako vedno znova iščejo nove načine pomoči.

Nove raziskave na področju delovanja možganov in nevroloških procesov v možganih med branjem vedno pogosteje kažejo na vlogo delovnega spomina pri učenju branja in med samim branjem.

Trening spomina Preobrat (The turnabout programme)

Izraelska strokovnjakinja dr. Carol Goldfus je zasnovala trening za urjenje delovnega pomnjenja, saj meni, da lahko s povečanjem zmogljivosti delovnega spomina izboljšamo branje oseb z disleksijo. Trening je sestavljen iz več enostavnih vaj, ki urijo otrokov vidni in slušni spomin, torej dva pomembna dejavnika pri učenju branja in pisanja. Avtorica poroča o številnih primerih, ko so osebe z disleksijo po treningu spomina znatno izboljšale svoje branje. Pristop vsekakor ponuja novo možnost dela z osebami z disleksijo.

V diplomskem delu sem želela preveriti učinkovitost treninga pri osebah z motnjo branja oziroma disleksijo. Tri mesece sem izvajala trening po programu *Preobrat* z dvema otrokoma, enim z začetka druge in z drugim z začetka tretje triade devetletne osnovne šole. Zanimalo me je, ali trening pripomore k hitrejšemu branju otroka in zmanjšanju števila napak pri tem procesu. Avtorica vaj je trening izvajala z osebami različnih starosti, sama pa sem želela preizkusiti, kakšna je učinkovitost treninga pri mlajšem ali starejšem učencu.

Program je sestavljen iz več mentalnih vaj za izboljšanje vidnega in slušnega spomina. Te so namenjene predvsem ljudem z disleksijo in motnjami pozornosti s hiperaktivnostjo (ADHD). Vaje so enostavne, tako ni nujno, da jih izvaja strokovnjak, izvajajo jih lahko tudi starši, stari starši, bratje, sestre ... Program *Preobrat* naj bi otroku omogočil izboljšanje pri branju, pisanju in matematiki. Trening izvajamo 20–35 minut tri do štiri dni na teden. Pri nadarjenih otrocih se rezultati pokažejo hitro (po treh mesecih), medtem ko nekateri potrebujejo leto dni treninga, preden lahko začnemo govoriti o napredku. Vse vaje treninga so zasnovane kot igra, naloge pa so razdeljene po področjih.

Glasbene vaje

Glasbene vaje so namenjene razvoju in kontroli slušnih sposobnosti posameznika. Razvijajo predvsem slušno diskriminacijo. Osebe, ki so razvile zmožnost razlikovanja med zvoki s poslušanjem glasbe, so postale uspešnejše pri slušnem razlikovanju zvoka posameznih glasov/črk, zaporedja glasov/črk in besed. Pri tem sklopu uporabimo klasično glasbo. Poskušali so tudi že s pop glasbo, vendar rezultati niso bili tako učinkoviti kot pri klasični.

Poslušanje glasbe

Otrok posluša glasbo in identificira zvoke. To stopnjo lahko pri najstnikih preskočimo, uporabimo pa jo pri mlajših otrocih. Kadar otrok prepozna, da se pojavi zvok, drugačen od prejšnjega, nam to tudi pokaže. Vaja se stopnjuje na naslednji način:

- razlikuje zvok različnih instrumentov (kitara, klavir, trobenta, violina ...),
- razlikuje višino zvoka pri enem instrumentu,
- razlikuje glasnost zvoka,
- določi, ali gre za en ali več instrumentov istega tipa.

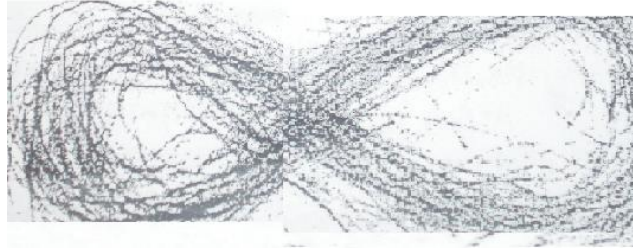
Vajo začnemo tako, da otrok razlikuje med instrumentoma in ju poimenuje. Pozneje razlikuje med različnimi instrumenti.

Vajo izvajamo 5 minut od 3 do 4-krat na teden.

Figura osmice

Tudi pri tej nalogi otrok posluša glasbo, vendar ob poslušanju riše na prazen list papirja. Mlajši, kot je otrok, večji naj bo list papirja. List naj bo postavljen vodoravno. Na začetku naj riše, kar želi, dejavnost pa traja 5 minut. Pozneje ga spodbujamo, da riše oblike, ki se ujemajo z ritmom glasbe. Otrok tako riše črte. Te se počasi začnejo vrtinčiti in dobivajo okroglo obliko. Spodbujamo ga v nastajanje ležeče osmice.

Če otrok po nekaj tednih ne nariše osmice sam čez cel list, ga spodbujamo, da z obema rokama riše osmico po zraku. S tem vključujemo delovanje obeh hemisfer. Čez nekaj dni ponovno poskusimo, da bi to prenesel na papir.

Slika 1: Ležeča osmica

Osrednja melodija in spremljava

Tudi pri tej vaji otrok posluša glasbo in zraven riše, vendar je tukaj pozoren samo na glas pevca/osrednjo melodijo, spremljavo.

Velikokrat imajo otroci težave s prepoznavanjem spremljave (pomagajo si lahko s trkanjem ritma). To vajo izvajamo od pet minut do največ petnajst minut, če je otroku všeč. Vajo je usvojil, ko prepozna osrednjo temo in spremljavo.

Vaje za razvijanje slušnega spomina

Za otroke z disleksijo je značilno, da imajo težave pri pomnjenju informacij, ki so jih slišali. Ko začnemo z izvajanjem vaj, običajno traja do 3 mesece, preden se pojavi napredek.

Zapomnitev številkega vzorca

To je vaja treninga spomina, ki pričakuje od otrok, da si zapomnijo preprosta zaporedja števil. Uporabljajo se številski vzorci na kockah. Za izvedbo vaj potrebujemo približno deset šeststranih kock. Otroci poslušajo govorno navodilo, ki je zaporedje ali vzorec števil, in nato skušajo ponoviti natančno to, kar so slišali, in sicer tako, da uporabljajo kocke.

1. Ko otrok posluša navodila, mora imeti zaprte oči,
2. Vajo začnemo tako, da otroku povemo zaporedje števil (npr.: ena – tri – štiri).
3. Enako številsko zaporedje ponovimo še enkrat.
4. Zdaj mora otrok z odprtimi očmi izbrati in postaviti kocke v vodoravno vrsto (z leve proti desni), in sicer v zaporedju, kot si ga je zapomnil.
5. Kocke morajo biti zložene s številkami navzgor.
6. Število se lahko v zaporedju ponovi (npr. dvakrat uporabimo število 5).

Primer:

dva – pet – štiri – šest – pet

Slika 2: Zapomnitev številkega vzorca

Priporočena začetna točka so tri števila v vrsti. Večina otrok to že z lahkoto zmore, če je za kakšnega otroka ta faza pretežka, lahko začnete samo z dvema številoma. Vajo ponavljamo

pet minut tri tedne 3–krat na teden, dokler si otrok ne zapomni štirih števil in jih zanesljivo ponovi.

Uporaba kock/likov različnih barv

V izvorniku je vaja zasnovana z uporabo kock različnih barv. Trening po programu *Preobrat* sem že preizkusila pri nekaterih otrocih, seveda ne pri tistih, s katerimi sem izvedla raziskavo za diplomsko delo. Ugotovila sem, da dosegajo precej slabše rezultate pri slušnem pomnjenju barv kot števil. Razmišljala sem, da to najverjetneje izhaja iz dolžine besed, ki poimenujejo posamezno barvo. Besede za imena barv so v angleškem jeziku veliko krajše kot v slovenskem. Zato sem sklenila, da bom za ta del programa namesto barvnih kock raje uporabila barvne kroge (ime barve lahko tako postavim v moški spol in pri tem odvezem eno črko). Za to nalogo sem uporabila naslednje barvne kroge: bel, črn, siv, moder, rdeč in rjav.

Otroku pri tej nalogi povemo zaporedje različnih barv, on nato zaporedje po spominu ponovi s pomočjo krogov. Tudi ta vaja ima tri nadaljevanja: zgoraj/spodaj, spredaj/zadaj, pari krogov.

1. Otrokove oči naj bodo zaprte, medtem ko posluša.
2. Otroku povemo kratko zaporedje barv (npr. rjav – siv – moder).
3. Ponovimo enako zaporedje barv.
4. Zdaj otrok z odprtimi očmi namesti kroge v vodoravno vrsto v zaporedju, ki si ga je zapomnil.
5. V zaporedju se lahko določena barva tudi ponovi.

Primer:

rdeč – moder – rjav – bel, črn nad modrim in siv pod rjavim

Slika 3: Zaporedje barv

Slušni in vidni trening – postavljanje pozicij

Ponovitve

Za izvedbo vaje potrebujemo mrežo z označenimi legami in več manjših predmetov, ki jih otrok po slušnem ali vidnem navodilu razvrsti v mrežo. Na začetku vaje uporabljamo 'začetno' mrežo (slika 4), ko pa postane otrok bolj samozavesten in uspešnejši pri vaji, uporabimo 'nadaljevalno' mrežo (slika 5).

A1	B1	C1	D1	E1
A2	B2	C2	D2	E2
A3	B3	C3	D3	E3
A4	B4	C4	D4	E4

Slika 4: Začetna mreža

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

Slika 5: Nadaljevalna mreža

1. Otrokove oči naj bodo med poslušanjem zaprte.
2. Otroku povemo tri položaje na mreži (A2 – B4 – C3).
3. Lahko uporabljamo katero koli od petih abecednih kolon, a tako, da so zaporedja na mreži v abecednem zaporedju.
4. Še enkrat ponovite enako koordinirano številčno zaporedje.
5. Otrok si mora (zdaj z odprtimi očmi) zapomniti položaje in namestiti – položiti kocko na pravilni kvadratek, ki se ujema s tistim, ki ste ga povedali.

Ljudje z dobrim spominom ugotovijo, da ta preprosta vaja sploh ni težka, in si z lahkoto zapomnijo zaporedje šestih ali sedmih pozicij. Toda otroci z učnimi težavami imajo lahko težave že pri zapomnitvi celo treh zaporedij. Te vaje se ujemajo z zaporedjem od leve proti desni pri branju. Da so vaje uspešne, je potrebna interakcija med kratkoročnim in dolgoročnim spominom. To je izziv za osebe, pri katerih ta proces še ni popolnoma avtomatiziran.

Vidni spomin

Vidni spomin lahko urimo z naslednjimi nalogami:

Geometrične oblike

Pri tej nalogi potrebujemo 4–5 likov enake oblike, ki so različnih barv (npr. 2 rdeča kroga, 2 rdeča trikotnika, 2 rdeča kvadrata, 2 rdeča polkroga, 2 zelena kroga ...).

Potek vaje:

1. Otroku pokažemo različne oblike.
2. Med vsemi liki poišče take, ki so enake oblike (ali barve).
3. Vse like, ki so enake oblike (barve), položi na isti kupček.

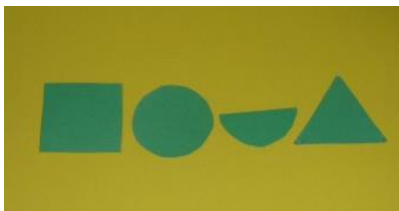
Različne oblike

Pri tej vaji uporabimo enak material kot pri prejšnji.

Potek vaje:

1. Otroku pokažemo oblike, ki jih bo pri nalogi potreboval.
2. Otroku pokažemo zaporedje treh likov (rdeč krog – rdeč trikotnik – rdeč kvadrat).
3. Otrok ima za vsak lik 2 sekundi časa, da si ga ogleda.
4. Prekrijemo oblike, otrok pa nastavi enako zaporedje likov.

Na začetku uporabljamo zaporedje le treh likov. Pozneje se njihovo število v vrsti povečuje, tako, da pridemo na zaporedje štirih ali pet likov različnih barv.

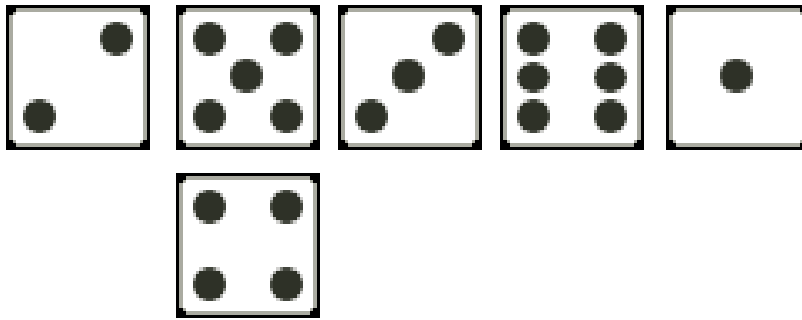
Slika 6: Različne oblike

Trening vidnega spomina s kockami

Vaje so podobne vajam za urjenje slušnega spomina, le da pri teh vajah otrok najprej opazuje, nato pa ponovi oziroma ponovno ustvari viden razpored kock. Potrebujemo šest kock, ki morajo biti črno-bele.

1. Na papir narišemo sliko treh kock, poravnanih vodoravno ali navpično. Lahko rišemo sproti, lahko pa imamo slike že pripravljene, kar je boljše. Sliko pokažemo otroku.
2. Otrok lahko nekaj časa sliko gleda in si jo skuša zapomniti. Pet sekund za posamezno kocko je več kot dovolj.
3. Pokrijemo sliko.
4. Otrokova naloga je, da si vzorec zapomni in ga nato ponovi z uporabo kock na mizi.
5. Ko otrok obvlada zaporedje treh kock, nadaljujemo s štirimi in nato petimi. Ko otrok obvlada to, podobno kot pri vajah slušnega spomina, dodajamo najprej eno kocko zgoraj ali spodaj, nato dve kocki, eno zgoraj in eno spodaj. Začnemo s štirimi kockami v osnovni vrsti, lahko razširimo na pet kock.

Primer:

Slika 7: Trening vidnega spomina s kockami

Primer izvedbe treninga po programu 'Preobrat'

Pri treningu po programu *Preobrat* sta sodelovala dva učenca: eden je obiskoval 4. razred, drugi pa 7. razred devetletne osnovne šole. V raziskavo sem vključila otroka, ki sta usmerjena kot otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in sicer kot otroka z disleksijo. Po končanem treningu po programu *Preobrat* sem v raziskavo vključila tudi kontrolni par učencev: vaje treninga po programu *Preobrat* sem izvedla še z dvema dečkoma enake starosti in s povprečnimi intelektualnimi sposobnostmi, a brez disleksije. Trening sem z obema učencema iz eksperimentalne skupine izvajala 12 tednov trikrat tedensko po 20 - 35 min. Konec vsakega tretjega tedna sem izvedla vmesno evalvacijo, s katero sem ugotavljala napredek. Branje učencev sem vsake tri tedne preverila z enominutnim testom branja.

Primer značilnega srečanja

V nadaljevanju bom predstavila primer značilnega srečanja med izvajanjem treninga po programu *Preobrat*, saj je bilo vsako srečanje strukturno enako. Trajanje dejavnosti je približno, saj sem, če je bil učenec pri določeni dejavnosti zelo uspešen, podaljšala čas in mu ponudila več primerov.

Preglednica 1: Primer značilnega srečanja

DEJAVNOST	TRAJANJE
<p style="text-align: center;"><u>SLUŠNA ZAPOMNITEV ŠTEVIL</u></p> <p>Učenec ima zaprte oči in dvakrat sliši zaporedje števil in po spominu postavi kocke v enako zaporedje:</p> <p style="text-align: center;">3 – 5 – 2 – 4 1 – 6 – 3 – 2 – 4 3 – 2 – 1 – 5 – 4 2 – 5 – 3 – 1 – 5 – 4 3 – 4 – 1 – 6 – 5</p>	3 min
<p style="text-align: center;"><u>SLUŠNA ZAPOMNITEV BARV</u></p> <p>Učenec ima zaprte oči in dvakrat sliši zaporedje barv in po spominu postavi barvne kroge v enako zaporedje:</p> <p style="text-align: center;">Rjav – rdeč – moder – zelen Rdeč – moder – rjav – siv – zelen Moder – siv – zelen – bel – rjav Zelen – moder – črn – rdeč – siv Siv – zelen – moder – rjav – rdeč</p>	3 min
<p style="text-align: center;"><u>SLUŠNA ZAPOMNITEV LEGE</u></p> <p>Učenec z zaprtimi očmi dvakrat sliši zaporedje lege, nato po spominu postavi kocke na slišane lege:</p> <p style="text-align: center;">B2 – C3 – D4 A1 – B2 – C3 B4 – C2 – D1 A1 – C2 – D3 – E4 C2 – D4 – E2 – A1</p>	3 min
<p style="text-align: center;"><u>POSLUŠANJE GLASBE</u></p> <p>Učenec posluša glasbo in s svinčnikom na mizi trka ritem (dejavnost prvih treh tednov) ali ob glasbi riše (dejavnost od 4. tedna dalje)</p>	5 min
<p style="text-align: center;"><u>VIDNA ZAPOMNITEV ŠTEVIL</u></p> <p>Učenec si pozorno ogleda kocke v zaporedju (za vsako kocko ima 2 sekundi časa), nato pa po spominu sam nastavi enako zaporedje. Skupaj preveriva rešitev.</p> <div style="text-align: center;"> <p>(primer)</p> </div>	3 min

<p style="text-align: center;"><u>VIDNA ZAPOMNITEV BARV</u></p> <p style="text-align: center;">Učenec si pozorno ogleda barvne kroge v zaporedju (za vsak krog ima 2 sekundi časa), nato pa po spominu sam nastavi enako zaporedje. Skupaj preveriva rešitev.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">(primer)</p>	3 min
<p style="text-align: center;"><u>VIDNA ZAPOMNITEV LIKOV</u></p> <p style="text-align: center;">Učenec si pozorno ogleda like v zaporedju (za vsak lik ima 2 sekundi časa), nato pa po spominu sam nastavi enako zaporedje. Skupaj preveriva rešitev. V začetnih urah sem uporabljala različne like enake barve, nato pa like različnih barv.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">(primer)</p>	3 min

Rezultate učencev sem predstavila v obliki preglednic in grafov.

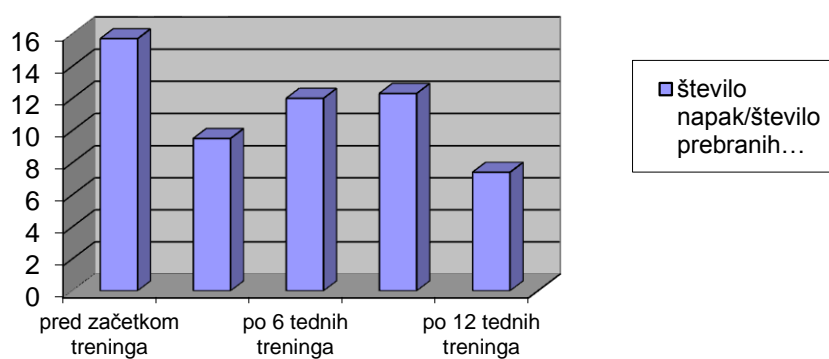
Rezultati testiranj učenca iz 4. razreda

Preglednica 2: Število prebranih besed in število napak po tednih pri učencu z začetka 2. triade

	Število prebranih besed/minuto	Število napak	Število napak/število prebranih besed (%)
Pred začetkom treninga	57 besed/minuto	9	15,7 %
Po treh tednih treninga	63 besed/minuto	6	9,5 %
Po šestih tednih treninga	58 besed/minuto	7	12 %
Po devetih tednih treninga	57 besed/minuto	7	12,3 %
Po dvanajstih tednih treninga	67 besed/minuto	5	7,4 %

Graf 1: Število prebranih besed na minuto po tednih pri učencu iz 4. razreda

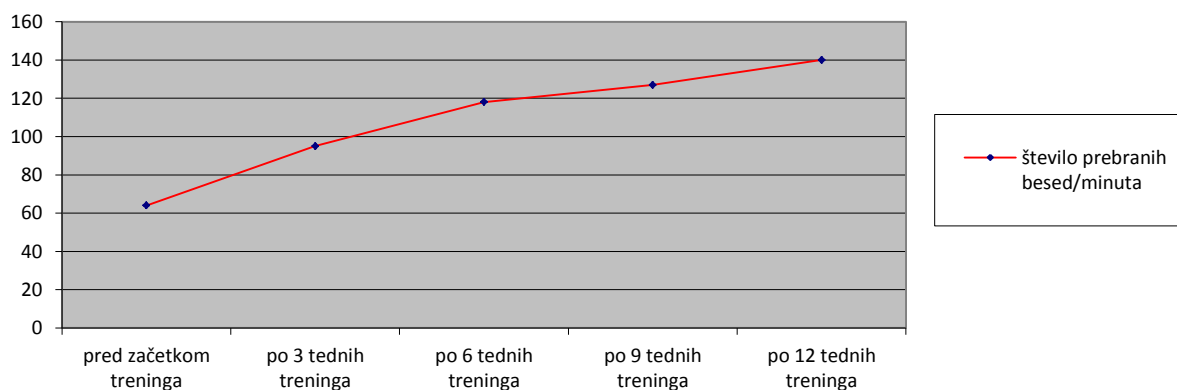

Graf 2: Število napak glede na število prebranih besed v % po tednih pri učencu iz 4. razreda

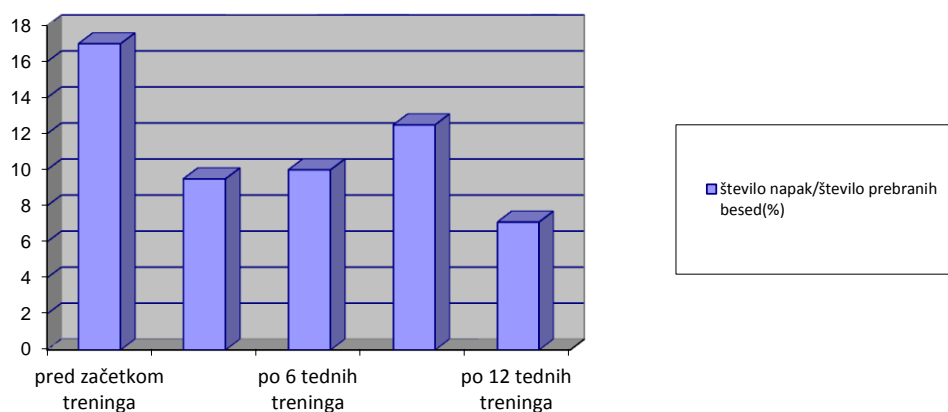
Rezultati testiranj učenca iz 7. razreda

Preglednica 3: Število prebranih besed na minuto in število napak o tednih pri učencu iz 7. razreda

	Število prebranih besed	Število napak	Število napak/število prebranih besed (%)
Pred začetkom teninga	64	11	17 %
Po treh tednih teninga	95	9	9,5 %
Po šestih tednih teninga	118	12	10 %
Po devetih tednih teninga	127	16	12,5 %
Po dvanajstih tednih teninga	140	10	7,1 %

Graf 3: Število prebranih besed na minuto po tednih pri učencu iz 7. razreda

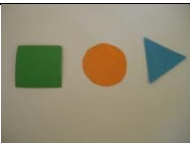

Graf 4: Število napak glede na število prebranih besed v % po tednih pri učencu iz 7. razreda

Primerjava zmogljivosti delovnega spomina učenca z disleksijo in vrstnika brez težav - učenca iz 4. razreda

Preglednica 4: Primerjava rezultatov učenca iz eksperimentalne skupine po končanem treningu in učenca iz kontrolne skupine 4. razreda

Vaja	Učenec iz eksperimentalne skupine	Učenec iz kontrolne skupine
Slušna zapornitev števil	3 – 1 – 5 – 2 – 4 – 6	5 – 3 – 2 – 1 – 4 – 6
Slušna zapornitev barv	Zelen – siv – plav – rdeč – bel – moder	Rdeč – siv – moder – bel – rjav – zelen

Postavljanje pozicij	E2- B4 – C2 – A1 –D3	A5 – D2 – C4 – E1
Vidna zapomnitev števil		
Vidna zapomnitev barv		
Vidna zapomnitev likov		

Primerjava zmogljivosti delovnega spomina učenca z disleksijo in vrstnika brez težav - učenca iz 7. razreda

Preglednica 5: Primerjava rezultatov učenca iz eksperimentalne skupine po končanem treningu in učenca iz kontrolne skupine iz začetka 3. triade

VAJA	Učenec iz eksperimentalne skupine	Učenec iz kontrolne skupine
Slušna zapomnitev števil	5 – 1 – 3 - 6 – 2 - 4 - 5	5 – 1 – 4 – 6 – 2 – 3 - 4
Slušna zapomnitev barv	Rdeč – siv – črn – bel - zelen	Moder – zelen – rjav – črn - rdeč – bel - siv
Postavljanje pozicij	B2 – A1 – C3 – E4	B3 – C4 – A1 – D3
Vidna zapomnitev števil		

Vidna zapomnitev barv		
Vidna zapomnitev likov		

Zaključek

Z dvema študijama primera sem ugotovila, da lahko že trimesečni intenzivni trening po zgoraj imenovanem programu prinese zmanjšanje števila napak med samim branjem, ne samo povečanje hitrosti branja. Rezultati na različnih diagnostičnih testih so pokazali izboljšanje funkcioniranja otroka na različnih področjih (fonološkem zavedanju, spominu, pridobivanju besednega zaklada, vidni in slušni diskriminaciji), in, kar je najpomembneje, dvig samopodobe. Oba učenca sta veliko bolj zadovoljna sama s seboj, predvsem pa seveda s svojim branjem. Učenca sta trening opisala kot naporen, a hkrati zanimiv in predvsem učinkovit. Zavedata se izboljšanja svojega branja.

Branje za mladega bralca predstavlja trdo delo, ali, kakor pravi Sir Richard Steele, branje je za um to, kar je telovadba za telo. Branje namreč od posameznika zahteva izvršitev velikega števila nevroloških procesov in šele z rednim treningom smo sposobni vse te procese avtomatizirati in opraviti brez napora. Kot pomemben sestavni del branja sem v svojem diplomskem delu izpostavila delovni spomin. To je funkcija možganov, ki je nujna za naše preživetje in jo podobno kot branje potrebujemo vsak trenutek svojega delovanja. Žal se zmogljivost tega spomina razlikuje od posameznika do posameznika. Med raziskavo sem z enakim materialom, s katerim sem izvajala trening, preverila zmogljivost delovnega spomina dveh povprečnih otrok, enega iz 4. in drugega iz 7. razreda, ki nimata težav z branjem. Ugotovila sem, da sta oba učenca z disleksijo ob koncu treninga skoraj dosegla kapaciteto delovnega spomina vrstnikov, vključenih v raziskavo.

Raziskava je bila narejena zgolj na vzorcu dveh učencev, rezultati raziskave pa so primerljivi z rezultati raziskav tujih strokovnjakov. Na podlagi rezultatov raziskave menim, da pomeni trening zagotovo novo možnost za pomoč učencem in tudi odraslim z disleksijo. Trening zahteva dobro pozornost otroka in notranjo motivacijo, zato je učinkovitejši pri zrelejših oziroma starejših otrocih.

Rezultati nam tako dajo možnost vpogleda v eno izmed metod, ki je lahko koristna pri izboljšanju branja učencev z disleksijo. Metod, ki pomagajo učencem z disleksijo, je veliko in različnim učencem odgovarjajo različne metode. Če pa bi želeli te podatke posplošiti, bi bilo potrebno raziskavo narediti na večjem vzorcu.

Literatura

Goldfus, C., Korn, E. (2004). *The Turnabout programme*. Canada: Victoria BC.

Goldfus, C. (2010). *Kognitivni procesi in mehanizmi pri matematičnih učnih težavah*. Pedagoška fakulteta v Ljubljani (zapiski s seminarja, 17.2. do 19.2.2010).

Magajna, L. (1994). *Razvoj bralnih strategij – vloga kognitivnega in fonološkega razvoja ter fonološke strukture jezika*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Sousa, D.A. (2005). *How the brain learns to read*. California: A Sage Publications Company.
Šali, B. (1975). *Motnje v branju in pisanju*. Ljubljana: Zavod RS Slovenije za rehabilitacijo invalidov.

Weedon, C., Reid, G. (2010). *Profil ocene posebnih potreb - SNAP*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Žerdin, T. (2003). *Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Društvo Bravo.

Uporabljeno slikovno gradivo: osebni arhiv avtorice

Antonija Amon

Valvasorjeva knjižnica Krško

Živim in se veselim s knjižnico.

Projekt sodelovanja z uporabniki s posebnimi potrebami

»Kdor bere, ta tudi misli. Kdor bere, bolje razume samega sebe, druge ljudi in svet, ki v njem živi ... branje je radost razumevanja, branje je užitek sprejemanja ...« (Košir, 2003:5)

Mnogi razmišljamo in se veselimo življenja na opisan način, življenja pa so mnogotera in različne so naše poti bivanja. Vsem je pomembno sobivanje, stik z okoljem, z družbo in z vsem novim, kar nas obdaja. Vsi bi radi vedeli več, vsi bi bili radi priznani in vsak si išče mesto v tej družbi, da bi lahko živel človeka vredno življenje. Tako prav vsi potrebujemo znanje, informacije, kulturne in duhovne dobrine. Vsi, tudi tisti, ki jim je to iz kakršnihkoli razlogov omejeno.

Tudi knjižnica, zakladnica besed, zakladnica kulturnega in duhovnega, omogoča pot do tistih, ki razmišljajo drugače, so v dvomu in nemočni, stopajo vanjo s kupom vprašanj, pa tudi do tistih, ki v knjižnico pridejo z zadržki ali s težavo, saj imajo težavo s sluhom in z govorom ali so na vozičku ...

Zadrega je lahko prav tako na drugi strani, pri zaposlenih v knjižnici. Ti so ob prvem stiku z uporabnikom s posebnimi potrebami ravno tako postavljeni pred posebno preizkušnjo. Srečanje zahteva drugačno komunikacijo, posebno pozornost in dodatna znanja, ki pa jih knjižničarji najpogosteje nimamo. Kako vzpostaviti stik z uporabnikom, kako mu postreči, da bo zadovoljen in se bo z veseljem vračal v knjižnico? Vemo, da je takšnih uporabnikov še veliko, da pa – žal - pogosto ne zaidejo v knjižnico. Prav bi bilo, da bi poiskali pot do njih, saj je knjižnica prostor kulturnih dobrin za vse ljudi.

Podobna razmišljanja, pa tudi občasna srečanja s tovrstnimi uporabniki, zlasti gluhi, so me kot knjižničarko v Valvasorjevi knjižnici Krško vodila, da sem ob koncu leta 1999 pričela spoznavati, da živim in delam v okolju, kjer smo si različni, a težimo k enakim možnostim in potrebam. Spoznala sem, da je prišel čas, ko bo treba po svojem okolju pogledati bolj pozorno. Prav takrat sem se vpisala na izredni študij bibliotekarstva na Filozofski fakulteti v Ljubljani in se zato pri svojem knjižničarskem delu še bolj posvetila našim uporabnikom, še zlasti pa tistim, ki zaradi različnih ovir niso prihajali v knjižnico.

Ob raziskovanju, ki sem ga opravljala med študijem, sem zasledila, da je v tujini, zlasti v skandinavskih knjižnicah, za ljudi s posebnimi potrebami že zelo dobro poskrbljeno, pri nas pa se je o njih še zelo malo govorilo. S tovrstnimi uporabniki so se ukvarjale predvsem specialne knjižnice v okviru njihovih društev in zvez. Tako je za slepe poskrbela Knjižnica za

slepe in slabovidne ljudi v Ljubljani v okviru Zveze društev slepih in slabovidnih, za gluhe in naglušne pa knjižnica pri Zvezi gluhih in naglušnih v Ljubljani. Za mobilno ovirane so za potrebe po kulturnih dobrinah poskrbeli v okviru Zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku. Vsa knjižna ponudba se je odvijala centralno, oddaljeno, precej nedostopno večini oviranim uporabnikom po Sloveniji. Javne knjižnice pri nas v tistih časih posebnim skupinam uporabnikov niso posvečale prav velike pozornosti.

Med študijem sem se posvetila raziskovanju tega področja in sva z Majo Medic iz Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto skupaj obdelali in raziskali potrebe oviranih uporabnikov na Dolenjskem in v Posavju. Ugotovili sva (Amon, Medic 2000), da je v Posavju veliko ljudi (okrog 700), ki imajo posebne potrebe in se združujejo v razna društva, kot so Sonček, Sožitje, Društvo gluhih in naglušnih Posavja in druga. Slepim in slabovidnim so se posvetili v Novem mestu (tam je sedež Društva slepih in slabovidnih).

V raziskavi (Amon, Medic 2000) sem z anketo ugotovila, da v Posavju veliko ljudi s posebnimi potrebami še nikoli ni obiskalo knjižnice, veliko jih niti ni vedelo zanjo. Rezultati ankete so pokazali, da bi ti uporabniki radi koristili usluge javne knjižnice, vendar na njim prilagojen način: predvsem so si želeli, da pride knjižnica v prostore njihovih društev in zavodov. Ob tem smo se v Valvasorjevi knjižnici Krško vedno bolj pričeli zavedati, da so splošne knjižnice dolžne skrbeti tudi zanje, saj jim je tudi s pravnega vidika in z različnimi dokumenti, kot so npr. Deklaracija o človekovih pravicah (1948), Manifest o javnih knjižnicah (1994), Zakon o knjižničarstvu (2001), zagotovljena enakovredna dostopnost do vsega znanja in informacij v javnih knjižnicah. Izsledki raziskave so me spodbudili k strokovnemu delu z različnimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami in njim prilagojenim oblikam sodelovanja.

Že v letu 1999 smo v knjižnici pričeli sodelovati z Društvom gluhih in naglušnih Posavja in z osnovno šolo s prilagojenim programom, OŠ dr. Mihajlo Rostohar. Ti dve skupini uporabnikov sta že takoj po opravljeni raziskavi pokazali največ zanimanja za sodelovanje.

Društvo gluhih in naglušnih Posavja, s sedežem v Krškem, združuje okrog 470 članov iz treh občin: Brežice, Sevnica in Krško (Moškon, 2012). Pri svoji raziskavi sem ugotovila, da večina gluhih in naglušnih pozna knjižnico v svojem kraju, vendar jih je zelo malo včlanjenih vanjo. Skoraj vsi imajo zadržke pri obiskovanju knjižnice in si žele dostave gradiva na sedež društva. Zato smo jih leta 2000 povabili na skupinski ogled knjižnice, z včlanjenjem društva v knjižnico pa so dobili skupinsko člansko izkaznico. Z letom 2007, ko se je v knjižnici zamenjalo vodstvo, je sodelovanje postajalo še bolj pogosto in načrtno. Oblikovala se je skupina gluhih in naglušnih s petnajst do dvajset članov, ki sem jih pričela enkrat mesečno obiskovati na društvu s kolekcijo knjig. V tem letu smo za njih v knjižnici izvedli še tri izobraževalne delavnice, na katerih smo jih seznanjali s postavitvijo gradiva v knjižnici, s samostojnim iskanjem gradiva na policah, z uporabo računalniškega kataloga, z avtomatsko izposojjo knjig na knjigomatu ter jih poskušali usposobiti za samostojne uporabnike. Na predlog Vlaste Moškon, sekretarke društva, smo eno takšnih delavnic posneli tudi za TV Slovenija za oddajo Prisluhnilimo tišini. A kljub prizadevanjem gluhi sami zelo redko prihajajo v knjižnico. Le trije izmed njih so postali samostojni uporabniki, za ostale pa še vedno redno dostavljamo kolekcije knjig na društvo. Sodelovanje je sedaj dobro uveljavljeno z rednimi mesečnimi obiski od oktobra pa vse do junija naslednjega leta. Vsako leto jim dostavljamo kolekcije knjig, ki so s pomočjo prevajalke znakovnega jezika vedno predstavljene članom društva na njihovih srečanjih. Predvsem se trudimo, da predstavljamo novosti ter knjige z različnih strokovnih področij, med temi tudi leposlovne knjige in naročeno gradivo. Ob

predstavitvah jih skušam motivirati za uporabo priročne literature. Tako sem jih pri predstavitvi knjige o čajih spomnila, da bi lahko skupaj nabirali zdravilna zelišča in pripravili čaje za novoletna darila, po predstavitvi knjige o božični peki pa so v prostorih društva skupaj pekli piškote ...

Knjižnica poskrbi za obveščeno članov društva o prireditvah. Omogočamo jim, da v knjižničnih prostorih v obliki razstav predstavijo svoje dejavnosti in programe; o tem obveščamo tudi lokalne medije. Še posebej plodno sodelovanje je bilo v letu 2012, ko so praznovali 50-letnico društva - po dvanajstih letih sodelovanja se je pokazalo, da so knjižnico in knjigo začutili kot potrebno in koristno spremljevalko. Od aprila 2000 pa do julija 2012 so si izposodili približno 2.575 enot knjižničnega gradiva, predvsem strokovne knjige, nekaj leposlovja, revij, knjige za otroke in avdiovizualno gradivo. Sprva so knjige prebirali samo v prostorih društva, že nekaj let pa si jih izposojajo tudi na dom. V letu 2013 so pričeli razmišljati tudi o branju za bralno značko, vendar mora odločitev še dozoreti.

Združevanje različnih skupin uporabnikov s posebnimi potrebami v skupen projekt sodelovanja s knjižnico

Leta 2008 se je naša knjižnica povezala še z enoto Varstveno delovnega centra Krško-Leskovec in s Centrom Sonček Krško ter nadaljevala delo s štirimi različnimi skupinami uporabnikov, z Društvom gluhih in naglušnih Posavja, VDC Krško-Leskovec, VDC Sonček Krško, Osnovno šolo dr. Mihajlo Rostohar. Pri projektu 'Živim in se veselim s knjižnico' je ključno predvsem redno mesečno druženje, z vsako skupino posebej in z vsako na svoj način. Društvo gluhih in varstveno delovne centre sem mesečno obiskovala s knjigami in jim pripovedovala pravljice, osnovna šola s prilagojenim programom pa se je odločila za redne mesečne obiske knjižnice.

Varstveno delovni center Krško-Leskovec je socialnovarstvena ustanova, namenjena vodenju, varovanju in zaposlitvi odraslih oseb z motnjo v telesnem in duševnem razvoju. V osrednji enoti Leskovec, s katero sodelujemo, je okrog petdeset oseb. Od teh jih zadnje leto dvajset enkrat mesečno prihaja na bralno-pripovedovalne urice in predstavitve knjig. Zaradi velikega zanimanja in veselja do knjig so srečanja v VDC nadgradili in se odločili za skupinsko branje, ki se odvija eno uro tedensko pod vodstvom delovnega terapevta, knjižnica pa takšno celoletno branje nagradi z bralno značko Petra Klepca.

Varstveno delovni center Sonček Krško je eden izmed enajstih enot Sončkovega varstveno delovnega centra, kjer nudijo storitev vodenja, varstvo in zaposlitve pod posebnimi pogoji za šest odraslih oseb, trajno nesposobnih za pridobitno delo zaradi cerebralne paralize ali drugih oblik invalidnosti.

Z VDC Sonček smo najprej pričeli sodelovati v okviru prireditev ob svetovnem dnevu knjige. Takrat smo jih povabili, da se predstavijo na stojnici pred knjižnico s prodajno razstavo svojih izdelkov, leta 2009 pa sem jim predstavila projekt 'Živim in se veselim s knjižnico' ter jih povabila v knjižnico na skupinski ogled. Večina varovancev nas je obiskala prvič.

Kmalu smo pričeli z mesečnimi obiski v prostorih Varstveno delovnega centra. V okviru bralno pripovedovalnih uric sem jim predstavljala gradivo po njihovem izboru ali pa po različnih aktualnih temah, podobno, kot je v ostalih enotah, s katerimi sodelujem v projektu.

Dodala sem še kakšno zanimivo pravljico ali prebrala pesem in že v šolskem letu 2011/12 so se pridružili branju za Bralno značko Petra Klepca. Tako so ure, ki jih preživljamo skupaj, še bolj pestre. Moji predstavitvi knjig sledijo kratke pripovedi o prebranih knjigah za bralno značko in pogovor, ob koncu je za nagrado še pravljica, včasih pa jim preberem kakšno krajšo zanimivo stvar. Srečanja so vedno zanimiva in prijetna.

V knjižnico smo tako posredno privabili okoli 60 uporabnikov s posebnimi potrebami.

»Sodelovanje s knjižnico nam pomeni več kot le dostopnost gradiva. Spodbuja naše zanimanje, ustvarjalnost, knjige, ki si jih izposodimo, uporabljamo jih tudi v terapevtskem smislu, zlasti knjige s psihosocialno tematiko. V knjigah smo našli veliko dobrih idej za naše programe, tudi za program, ki smo ga pripravili ob našem Dnevu odprtih vrat. Enomesečna razstava v prostorih knjižnice, ki nam je dala možnost predstavitve, je bila za nas odlična priložnost.« (Tanja Kavčič, vodja VDC Sonček Krško)

Bralna značka Petra Klepca

V Valvasorjevi knjižnici Krško smo se v šolskem letu 2009/10 skupaj s strokovnim osebjem VDC Krško-Leskovec v okviru projekta 'Živim in se veselim s knjižnico' odločili, da bodo varovanci delovnega centra pričeli brati za bralno značko. Mesečna srečanja smo dopolnili s predstavitvijo knjig z lažje berljivo vsebino, ki jih varovanci skupaj z delovnimi terapevti berejo skozi šolsko leto, se o njih pogovarjajo in obnavljajo vsebino, vsak po svojih zmožnostih. Omejili smo se na število sedem do deset knjig, ki jih skupinsko berejo od oktobra pa tja do aprila. Prebrano v mesecu maju na podelitvi bralne značke predstavijo v obliki lutkovne predstave in na razstavi ilustracij prebranih knjig. Med prvimi prebranimi knjigami je bila zelo priljubljena knjiga *Peter Klepec*, zato je dobila bralna značka ime kar po tej knjigi.

Osnovna šola dr. Mihajlo Rostohar je zavod, ki izvaja program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom ter posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVI). Učenci s te šole so v knjižnico že prej prihajali na ogledne in uro pravljic, v šolskem letu 2009/10 pa so se (okrog 12 učencev) pridružili branju za Bralno značko Petra Klepca in se odločili za mesečne obiske v naši knjižnici. Knjige nekateri prebirajo samostojno, drugi v skupini, vsak po svojih zmožnostih. Pri tem skupnem branju zelo prizadevno sodelujejo učiteljice, specialne pedagoginje, ki poskrbijo, da letos sodelovanje nemoteno poteka že tretje leto.

»Bralna značka za naše učence ne pomeni samo uresničevanja splošnih ciljev, kot so: motivacija za branje, razvijanje pozitivnega odnosa do knjižnice in knjige, negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, doživljanje umetniških del, razvijanje interakcije, razvijanje samostojnosti in aktivnosti ..., ampak jim pomeni mnogo več. Med obiskovanji knjižnice se med njimi spletajo pozitivni prijateljski odnosi, naučijo se potrpljenja in poslušanja tistega, ki govori, naučijo se pozitivnega razmišljanja, urijo spomin in koncentracijo ter krepijo kondicijo, ker v knjižnico hodijo peš.« (Romana Cvar, specialna pedagoginja na Osnovni šoli dr. Mihajlo Rostohar)

Zanimanje za bralno značko se je pričelo širiti tudi med varovanci Varstveno delovnega centra Sonček Krško; odločili so se, da bodo v šolskem letu 2010/11 tudi sami pričeli brati. Vodja enote VDC Sonček Tanja Kavčič je zamisel podprla, ker je to posebna izkušnja, ki varovancem omogoča, da »lahko sami izberejo knjige s seznama, prebrane knjige pa potem

vsak na svoj način predstavijo pred skupino. Tako s tem vadijo in širijo besedni zaklad, sposobnost izražanja, koncentracijo in samozavest. Za tiste, ki sodelujejo pri zaključni prireditvi, je to še posebej pomembna preizkušnja«. Skupaj je v letu 2012 bralo za Bralno značko Petra Klepca kar 34 bralcev. Nekateri samostojno berejo, drugi v skupini. Na skupni zaključni prireditvi podelimo priznanja in knjižne nagrade, povabimo animatorje in se ob tem prijetno zabavamo.

Razmišljanja o bralni znački nam nazorno opišejo izjave nekaterih bralcev:

»Veliko se smejimo, na koncu nastopamo.« (Mojca C., VDC Krško-Leskovec)

»Bralna značka mi pomeni veselo uro, da kaj zanimivega zvem, želim, da bi bila še naprej.« (Silvo N., VDC Krško-Leskovec)

»Fino, ker dobimo nagrado. Rada nastopam na prireditvi.« (Martina C., VDC Krško-Leskovec)

»Vsake štiri tedne pride k nam knjižničarka Antonija v VDC Sonček popestrit bralno uro s kakšno lepo pravljico. V program bi morda lahko bile vključene še kakšne druge teme, ki nas zanimajo. Čeprav sem že velika, imam rada tudi pravljice, ker je vsaka pravljica po svoje poučna in življenjsko resnična. Tudi knjige nam nosi. In jih rada berem. Ter sem zelo zadovoljna. Želim si, da še naprej tako ostane.« (Monika, 29 let, VDC Sonček)

»Na začetku Antonije nismo poznali. Sedaj smo veseli, da jo poznamo, saj nam prinese knjige. Večkrat je prišla s knjigami, mi pa smo jih gledali in je veliko zanimivega. Na koncu nam je Antonija povedala pravljico, ki je bila vsakokrat zelo lepa.« (Damjana, 32 let, VDC Sonček)

»Rad hodim v knjižnico, ker se naučim iz zgodb, da moramo biti pridni, prijazni in pošteni. Tam je zabavno, ker vsi povedo svojo obliko zgodbe. Gospa Antonija je prijazna in nam pripravi zanimive pravljice in zgodbe.« (Elvir, OŠ dr. Mihajlo Rostohar)

Bralna značka se uspešno širi med uporabniki s posebnimi potrebami in je zanimiva popestritev, zlasti v vsakdanjem življenju ljudi, ki živijo v varstveno delovnih centrih. Morda pa se nam pri branju za Bralno značko Petra Klepca v prihodnje pridružijo še člani društva gluhih in naglušnih uporabnikov, kar bo za njih velik izziv.

Druge oblike sodelovanja za različne potrebe uporabnikov v Valvasorjevi knjižnici Krško

Uporabnikom s posebnimi potrebami se skušamo v Valvasorjevi knjižnici približati še z različnimi drugimi oblikami sodelovanja:

- občasno individualno izobraževanje za samostojno uporabo knjižnice (uporaba OPAC- kataloga, samostojno iskanje knjig),
- računalniško opismenjevanje – občasno individualno izobraževanje,
- priprava kotičkov s knjigami za lažje branje,
- oblikovanje zbirke zvočnih knjig za slepe in slabovidne,

- pripravljanje seznamov knjig za lažje branje,
- nudenje izposoje bralnih očal,
- mesečno sodelovanje z Domom starejših občanov v Krškem,
- načrtovanje sodelovanja z Društvom upokojencev Posavja,
- nudenje prostorov za predstavitvene dejavnosti.

Po letih sodelovanja s skupino gluhih in naglušnih uporabnikov sem s ponovno anketo preverila potrebnost in smiselnost svojega dela. Anketa je pokazala, da sta danes knjižnica in knjiga prisotni v vsakodnevnem življenju. Gluhi in naglušni se veselijo obiska knjižničarke, ki jim prinese knjigo ali pa jim ob knjigi pomaga prepotovati neznane, eksotične kraje, spoznati skrivnosti sveta, nenavadne živali, nove ljudi, jim da namig za zdrav način prehranjevanja, jih nasmeje – jim - skratka - popestri dan.

O smiselnosti sodelovanja s tovrstnimi uporabniki govorijo tudi razmišljanja strokovnih delavcev in vodij teh skupin – naj navedem nekaj njihovih mnenj.

»Takšno sodelovanje je zelo dobrodošlo in spodbudno za ljudi s posebnimi potrebami, saj omogoča individualen pristop k uporabniku glede na njegove specifične potrebe, želje in interese. [...] Po težavnih začetkih in izjemni volji ter vztrajnosti predstavnika knjižnice smo prišli v 'obdobje', ko uporabniki sami sprašujejo po ponovnem obisku in predstavitvi knjig ...« (Vlasta Moškon, sekretarka Društva gluhih in naglušnih Posavja)

»Sodelovanje s knjižnico pomeni za naše uporabnike začetek bolj sistematičnega branja, ki pomaga uporabnikom ohranjati njihovo znanje, besedni zaklad, spretnosti verbalnega in neverbalnega izražanja, pomeni pa tudi trening spretnosti nastopanja in s tem krepitevi njihove samozavesti in izboljšanju samopodobe posameznika.« (Nada Račič, specialna pedagoginja VDC Krško-Leskovec)

Letos mineva že trinajsto leto, odkar sem pričela z nalogo, ki jo čutim kot poslanstvo. Tudi podpora vodstva knjižnice mi v zadnjih letih daje veselje in novih moči za tovrstno delo. Na začetku svoje diplomske naloge sem leta 2000 zapisala kitajski pregovor: »Če hoče človek narediti tisoč korakov, mora najprej storiti prvega.« Če bi danes preštela vse korake, ki sem jih naredila k našim skupnim druženjem, bi jih bilo gotovo nekaj tisoč - upam, da jih bom lahko še veliko opravila.

Literatura

Amon, A., Medic M. 2000. *Uporabniki s posebnimi potrebami v splošnih knjižnicah Dolenjske in Posavja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Grosman, M. 2003. Pomen branja za posameznika in širšo družbo. V: *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Košir, M. 2003. Brati zato, ker nam je lepo. V: *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Lujić, D., Vešligaj Damiš, J., Gajser, Z. 2008. *Premične zbirke in bralna značka v varstveno delovnem centru Sožitje*. Dostopno na:

http://www.zbds-zveza.si/dokumenti/2008/SPLOSNE_2008_osebne_skupine.doc (7.02. 2012)

Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov. 2007. *Smernice za lažje berljivo gradivo. Smernice za knjižnične programe opismenjevanja: nekaj praktičnih predlogov*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Moškon V. (ured.). 2012. *Dajem ti roko - v pomoč*: zbornik ob 50-letnici delovanja društva gluhih in naglušnih Posavja Krško 1962 - 2012. Krško: Društvo gluhih in naglušnih Posavja.

Zakon o knjižničarstvu. Uradni list RS 87-4446/2001, RS 96-4807/2002.

Mojca Poberaj
Mestna knjižnica Ljubljana

Beremo s tačkami.

Spodbujanje branja pri otrocih s posebnimi potrebami v Mestni knjižnici Ljubljana

Splošne knjižnice si s svojim delovanjem vsakodnevno prizadevamo, da bi naše uporabnike z različnimi dejavnostmi navduševale za branje, literaturo in kulturo nasploh. Prav s tem namenom knjižnice ponujamo tudi veliko raznovrstnih prireditvenih programov, ki so usmerjeni na določeno ciljno publiko. Zajeti želimo prav vse segmente družbe.

V Knjižnici Šiška prav posebno pozornost posvečamo otroškim programom, saj se v rosnih letih s pravilno bibliopedagoško dejavnostjo lahko veliko naredi in razvija ljubezen do knjig, izboljša spretnosti branja in seveda tudi pismenost nasploh. Otroci so najnežnejši in najodzivnejši material za oblikovanje dobrega bralca in škoda bi bilo, če tega ne bi izkoristili. Zavedati se moramo, da s sistematičnim in analitičnim delom lahko poleg šolskega sistema tudi knjižnice veliko prispevajo k navduševanju mladih bralcev za prebiranje knjig in izboljšujejo njihovo pismenost.

Otroci s posebnimi potrebami kot uporabniki knjižnice

Najbolj občutljiva skupina naših uporabnikov so otroci s posebnimi potrebami. V Knjižnici Šiška smo zaznali velik obisk otrok z bralnimi težavami in s pomanjkljivo pismenostjo nasploh. Le-ti nas obiskujejo individualno oz. skupaj s starši. Največkrat se starši v veliki stiski, kako otroku pomagati pri njegovih težavah, obrnejo na mladinskega informatorja. Med referenčnim pogovorom z otrokom oziroma njegovimi starši se navadno izkaže, da gre za otroka s posebnimi potrebami. Prepoznavanje takšnih otrok ni enostavno. Velikokrat nam starši eksplicitno tega ne povedo in včasih lahko samo slutimo, da ima njihov otrok bralne težave. Te informacije pa so izredno pomembne za informatorja, da jim lahko pravilno svetuje.

Mladinski knjižničarji smo strokovno usposobljeni za posredovanje/približevanje gradiva takim bralcem. Otroci z bralnimi težavami potrebujejo gradivo, ki je prirejeno za lažje branje. Upoštevati je potrebno celo vrsto priporočil:

- dober kontrast med ozadjem in črkami,
- velikost črk,
- ustrezna oblika tiska,
- dovolj velik razmik med vrsticami,
- vrsta tiskanih črk,
- mat površina papirja,
- oblika strani,

- poravnava vrstic le na levem robu,
- uporaba okvirčkov za poudarjanje pomembnega besedila,
- presledki med odstavki,
- jedrnate krajše vsebine,
- jezikovno poenostavljene vsebine in
- način pisanja, tako da avtor neposredno nagovarja bralca.

Za otroke z disleksijo je kar nekaj mladinskih knjig in knjižnih zbirk, ki so po zgornjih priporočilih primerne za otroke z bralnimi težavami. Take so npr¹:

- Kenda Husu, D.: *Čudežno zdravilo za Zalo*;
- Kesič D.: *Kamaroni s parabajzovo omako*;
- Podgoršek M.: *Čarovnica Uršula*;
- zgodba *O petelinčku*;
- zbirke: *Zgodbe o Francu*, *Čarobna hišica na drevesu*, *Grozni Gašper*, *Navihanček*, *Knjižni pirati*, *Kapitan Gatnik ...*

Dejavnost Beremo s tačkami

V knjižnicah otrokom z bralnimi težavami z veseljem in srčnostjo svetujemo pri izbiri knjig, za kar imamo tudi dobre možnosti. Vse drugače pa je, ko se na nas obrnejo starši, ki pravijo, da njihov otrok noče brati, da ima težave z branjem, da katerokoli izbrano knjigo otrok le nerad prebere, skratka, da njihov otrok sovraži branje, ker mu povzroča veliko težav. V takem primeru smo bili do pred kratkim kar malce v zadregi, saj bi morali k otroku pristopiti na drugačen način, pa nismo imeli možnosti ali pa nismo imeli znanja. Zato smo v Knjižnici Šiška z odprtimi rokami sprejeli ponujeno sodelovanje s slovenskim društvom za terapijo s pomočjo psov in se vključili v projekt *Tačke pomagačke*. Skupaj z njimi že dve leti pripravljamo zanimivo dejavnost *Beremo s tačkami*, katere cilj je izboljšati kakovost bralne pismenosti med otroki.

Dejavnost se izvaja po priznanem ameriškem programu R.E.A.D. (*Reading Education Assistance Dogs*), ki je bil prvič predstavljen novembra 1999. Cilj programa je na zelo spodbuden in prijazen način izboljšati pismenost otrok: ko otrok bere psu, se sooči z bralnimi izzivi ob prisotnosti živali, ki je prijazna, ga sprejema ter nikoli ne priganja, obsoja ali kritizira. Tako spodbudno okolje nudi otrokom privlačno možnost, da izboljšajo svoje spretnosti branja v okoliščinah, ki so dokazano zelo učinkovite in zabavne. Za otroke s težavami je glasno branje stres in travma, še zlasti pred razredom. Ob psu se lažje sprostijo in pozabijo na strah.

Kako poteka dejavnost Beremo s tačkami

Dejavnost poteka z izšolanimi terapevtskimi pari, vodnika psa in psa. Navadno prideta po dva terapevtska para. Dejavnost se odvija v posebnem zaprtem prostoru (pravljica soba), kar je zelo dobrodošlo, saj ni motečih dejavnikov iz zunanjega okolja. V prostoru so udobne blazine, na katere se namesti vsak terapevtski par. K vsakemu terapevtskemu paru pride po en otrok. Tako je pes samo njegov. Sledi spoznavanje otroka s psom in izbiranje pravljice oz. zgodbe,

¹ Daljši seznam primerne literature je na voljo v prvem delu publikacije, v tiskanem zborniku "*Tudi mi beremo. Različni bralci z različnimi potrebami.*" (op. ur.)

ki jo bo otrok glasno prebral psu, potem pa se otrok, pes in vodnik psa udobno namestijo na blazine in branje se lahko začne. Otrok lahko psa med branjem boža, se stisne k njemu, včasih otrok med branjem celo leže in ga uporabi kot svoj vzglavnik. Štirinožec otroka »poslušaj«, mu pomaha z repom, mu nasloni glavo v naročje, ga radovedno pogleda, nasloni šapo na knjigo. Samo branje traja 15 do 20 minut. Vendar pa to ne pomeni, da otrok psu neprestano bere. Tu ima pomembno vlogo vodnik psa, ki usmerja tako potek branja kot tudi pogovor med branjem. Kadar otrok kakšno besedo prebere napačno, ga opozori oziroma poprosi, če besedo lahko prebere še enkrat. Včasih med branjem otroka kaj vpraša, toda vedno preko psa, npr.: »Ali misliš, da je kuža to besedo razumel? Ali mu jo lahko razložiš?« Tako tudi vodnik psa vidi, kako otrok sledi pomenu besedila. Vodnik mora otroka voditi in ga spraševati tako, da ga motivira in mu krepí samozavest. Čas za branje vedno prehitro mine in otroci prihajajo iz sobe navdušeni, nasmejani in že sprašujejo, kdaj lahko pridejo naslednjič. Za otroke je tako branje nekaj posebnega, vznemirljivega, enkratnega.

Izbor knjig za dejavnost Beremo s tačkami

Knjižničarji zelo skrbno pripravimo knjige, ki jih imajo otroci na izbiro, da jih preberejo kužku. Lahko izbirajo med slikanicami in zgodbicami. Paziti moramo, da so knjige tako po vsebini kot po obliki primerne za posameznega bralca. Če je otrok bralec s posebnimi potrebami, mu priporočimo knjige, ki so primerne zanj. Izbiramo jih po že omenjenih priporočilih, končna izbira pa je prepuščena otrokom. Vse izbrane knjige so vsebinsko vezane na pasjo tematiko, seveda pa se razlikujejo po obsežnosti in težavnosti besedila. Tako si otroci lahko izberejo knjigo, ki je primerna njihovim letom in sposobnostim.

Komu je namenjena dejavnost Beremo s tačkami

Pri odločitvi, kako promovirati dejavnost, smo imeli veliko težav. Nismo želeli, da bi bili otroci, ki bodo prihajali k tej dejavnosti, že v naprej stigmatizirani. Če bi naši uporabniki presodili, da je to dejavnost »za tiste, ki ne znajo brati ...«, bi kaj lahko odgnali tiste, ki imajo težave in bi radi prišli, pa bi jim bilo nerodno, ker bodo vsi vedeli za njihove težave. Zato smo se odločili, da bo naša nova dejavnost namenjena vsem otrokom od 7. do 12. leta starosti, naš interni dogovor pa je bil, da bodo imeli prednost otroci s posebnimi potrebami. V prvi vrsti so to otroci, ki:

- imajo govorno jezikovne motnje (npr. dislektiki);
- imajo motnje pozornosti in koncentracije (npr. avtisti);
- imajo čustvene in vedenjske motnje;
- imajo motnje v duševnem razvoju;
- so gibalno ovirani;
- imajo veliko tremo pred javnim nastopanjem in
- se bojijo psov.

Dogovorili smo se tudi, da se morajo otroci na dejavnost *Beremo s tačkami* vedno prijaviti, da jih lahko razporedimo k psom po ključu *en pes - en otrok*. Pri prijavi na »Tačke« je tudi vedno možnost, da se pogovorimo z otrokom in njegovimi starši ter izvemo, če ima kakršnekoli bralne ali pa tudi drugačne težave.

Otroci s posebnimi potrebami berejo psu

Takoj, ko smo dejavnost *Beremo s tačkami* uvedli kot redni mesečni program mladinskih dejavnosti, se je pri otrocih pokazalo veliko zanimanje za udeležbo in čakalna vrsta prijavljenih otrok se je iz dneva v dan daljšala. Trenutno imamo na čakalni listi več kot

štirideset otrok. Najbolj so se nove dejavnosti razveselili starši otrok s posebnimi potrebami. Pokazali so izredno zanimanje in odobravanje ter videli v tem neko možnost za pomoč njihovim otrokom, da jim branje ne bi bilo več muka, ampak prijetno doživetje. Tudi otroci, ki niso dobri bralci, so se veselili branja psu in komaj čakali, da pridejo na vrsto.

Glasno branje psu je za otroke s posebnimi potrebami res še posebej spodbudno okolje. Pes zagotavlja brezpogojno ljubeč svet, ki je otroku v podporo. Tu ni nikogar, ki bi otroka kritiziral, priganjal ali se norčeval iz njegovih napak. Pes se otroka takoj ob prvem srečanju razveseli in s pomočjo vodnika se spoprijateljita. Za psa so vsi otroci enaki. To je za otroke z nizko samopodobo izredno pozitivno, čuti se pomembnega in sprejetega, saj bere kužku in med tem tudi skrbi zanj. Poleg tega je pes topel, mehak, kosmat - kako lepo ga je božati ali se stisniti k njemu! Tudi na fiziološkem področju se med interakcijo z živaljo kažejo ugodnosti, saj se poveča sproščenost in celo zniža krvni pritisk.

Vsi ti dejavniki vplivajo na otroka tako, da je bolj sproščen, odprt, vesel. Potem pa tudi branje lažje steče. Na taki delavnici zato otrok dobi lepo, pozitivno izkušnjo. Ob branju spozna, da le-to ni vedno muka, ampak je lahko tudi zelo prijetno in če otrok doživi bralno izkušnjo kot prijetno in pomembno, je to odlična popotnica in bralna spodbuda. Otrok pridobiva samozavest in gradi samospoštovanje.

V Knjižnici Šiška je na *Branje s tačkami* prišlo že lepo število otrok s posebnimi potrebami. Take še posebej radi povprašamo po njihovih občutkih in zakaj tako radi berejo psom. Takole so nam odgovorili:

- »Ker je kuža topel.« Ko smo ga vprašali, če oči ni tak (otroka je k nam pripeljal očka), je bil odgovor: »Ne.«
- »Če v šoli preberem kakšno besedo narobe, se mi vsi smejiijo, tukaj pa ne.«
- »Ker me tukaj poslušajo, če glasno berem, doma me pa nobeden ne poslušša.«
- »Ker me kuža poslušša in jaz točno vem, katero pravljico ima najraje.«
- »Ker sem s kužkom bolj povezana.«
- »Ker je kuža živ, doma pa imam samo igrače.«

Odzivi staršev otrok s posebnimi potrebami so nad »*Tačkami*« prav tako navdušeni kot njihovi otroci. Veseli in zadovoljni so že, ko opazujejo svojega otroka, kako zavzeto bere psu. Starši avtističnih otrok ne morejo verjeti, kako je njihov nemirnež ob psu postal naenkrat miren, kako je otroku, ki se doma muči z branjem, postalo branje ob psu prijetno. Mati neke deklince s posebnimi potrebami nam je povedala:

- »Hčerko je Branje s tačkami spremenilo. Začela je dojemati, da je branje zanimivo. Zdaj lahko vsem razlaga o tej izkušnji in to vse zanima. Tako je v središču pozornosti, to pa dobro deluje na njeno samozavest.«

Velikokrat starši otrok s posebnimi potrebami povedo, da njihov otrok sicer ne mara brati, da mu je branje prava muka, da ga celo sovraži - komaj pa čaka in se veseli, da pride brat psu.

Zakaj je dobro, da se dejavnosti za promocijo branja med otroki s posebnimi potrebami izvajajo tudi izven klasičnih izobraževalnih institucij?

Naše dosedanje izkušnje so pokazale, da otroci s posebnimi potrebami in njihovi starši dejavnost izredno pozitivno sprejmejo tudi zato, ker se ne izvaja v šoli, ki jo otrok obiskuje, ampak v nevtralni instituciji, kjer otrok ne poznamo glede njihove sposobnosti.

V šoli je otrok v izobraževalnem sistemu, kjer se vsi med seboj dobro poznajo, kjer poznajo njegove sposobnosti in ga tudi po potrebi vključujejo v razna dodatna in dopolnilna izobraževanja. To pa je tistim otrokom, ki se v šoli že tako in tako ne počutijo najbolje, v breme. Otrok mora v šoli, zato ker ne usvoji določenega znanja, obvezno hoditi še k dopolnilni dejavnosti in to čuti kot prisilo.

V šoli otroka ocenjujejo in spremljajo njegov razvoj ter dobro poznajo njegove sposobnosti, v knjižnici pa je drugače. Sem prihaja otrok sam oz. s starši med svojim prostim časom, knjige si izbira po svojem okusu, lahko obiskuje dejavnosti, ki jih sam izbere, v knjižnici ga nihče ne stigmatizira. Nihče ne ve, da je to otrok s posebnimi potrebami, otroci se ne ločujejo po svojih sposobnostih, nihče jih sistemsko ne spremlja in ocenjuje. Tudi zato se v takem okolju počutijo enakovredni in sprejeti. Dejavnost *Beremo s tačkami* je zelo dober primer take dejavnosti, saj v knjižnici radi berejo otroci, ki imajo v šoli težave pri branju, ki tudi doma ne berejo radi: v knjižnico namreč pridejo na obisk k psu, ne na ure glasnega branja. Za otroka je pomembno, da je s psom, to, da mu prebere zgodbico, je drugotnega pomena. Tako združimo prijetno s koristnim in smo zadovoljni vsi: otroci, starši, psi, vodniki psov in knjižničarji.

In kaj je boljša promocija branja kot to, da otrok glasno bere v knjižnici?

Literatura

Grujičić, P. 2012. Pes je veliko bolj dragocen poslušalec od mame. *Delo*, 15. 11. 2012. Dostopno na: <http://www.delo.si/arhiv/pes-je-veliko-bolj-dragocen-poslusalec-od-mame.html> (14. 2. 2013)

Vrenk Hočevnar, N. 2012. Beremo s tačkami. *Moj pes* 5. 38-39.

Žerdin, T. 1990. *Branje in pisanje*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Žerovnik, A. 2004. *Otroci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Založba Družina.

Božena Kolman Finžgar in Silva Kos
Knjižnica Antona Tomaža Linhartaradovljica

Kdo je napravil Vidku srajčico: sodelovanje Knjižnice Antona Tomaža Linhartaradovljica in Centra za socialno delo Radovljica na področju rejništva

Predstavitev Knjižnice Antona Tomaža Linhartaradovljica in dejavnosti za spodbujanje branja

Knjižnica Antona Tomaža Linhartaradovljica je namenjena 35.000 prebivalcem občin Radovljica, Bled, Bohinj in Gorje. Imamo 11 enot. Smo zelo uspešna knjižnica, kar dokazujejo nekateri podatki. Eden izmed takih je izposoja na prebivalca: 19,12 enot izposojenega knjižničnega gradiva na prebivalca v letu 2012 (18,83 v letu 2011; 18,38 v letu 2010; 17,47 v letu 2009). Naša strateška usmeritev je spodbujanje branja - da bo branje potreba in navada, predvsem pa radost in užitek. In to kjer koli in kadar koli. In to počnemo na zelo različne načine, za vse starosti prebivalcev.

»Živela je svoje dni vdova, ki je imela sedem otrok, enega manjšega od drugega, ali jesti so morali vsi. Od zore do mraka je morala mati služiti vsakdanji kruh. Le ob dolgih zimskih večerih je imela toliko časa in je sešila otrokom srajčice, da ne bi hodili goli po svetu. Vsak otrok je imel po eno srajčico in ko je bila starejšemu pretesna, jo je dobil vselej mlajši. Zatorej ni moglo biti drugače, kot da je najmlajši otrok Videk nosil zmerom tako tanke srajčice, da mu je sonce sijalo na golo kožo.« (Levstik 1999: 3 - 4)

Besede se razlegajo po prostoru in zgodi se čarovnija. Pravljični svet naenkrat postane resničen in otroci med poslušanjem zaživijo z Vidkom. Skupaj z njim so premraženi v revni obleki in z zavistjo gledajo na starejše bratce in sestrice, ki imajo lepša in toplejša oblačila. Da bo Videk zrasel v odraslega in samozavestnega moža, mu pomagajo in mu stojijo ob strani tudi knjižnice. Izvajanje pravljicnih uric za najmlajše in sodelovanje z vrtci je v knjižnicah že dolgoletna tradicija. Prav tako nagradna vprašanja, projekt za sedmošolce in dijake prvih letnikov Rastem s knjigo ter najrazličnejše oblike bibliopedagoških ur, ki so namenjene mladostnikom.

V Knjižnici A. T. Linhartaradovljica smo poleg tega pripravili pravljicne kovčke, v katerih starši in otroci najdejo pravljice in lutke, s katerimi dramatizirajo in podoživljajo klasične pravljice, ter knjige o spodbujanju branja.

Kako ponosni so otroci, ko na ročicah razkazujejo žig z zabavnim logotipom naše knjižnice. V začetku bralne akcije Knjižnica - veselje zakladov so zanj izbrali posrečeno ime Knjižko.

Sedem zbranih žigov na posebni zloženki oziroma sedem prebranih knjig jim prinese sladko presenečenje in vstopnico za predstavo.

Knjižnica v Radovljici pa enkrat na leto oživi tudi ponoči. Dvanajst učencev zadnje triade osnovne šole, ki so bili med šolskim letom najbolj aktivni v različnih bralnih akcijah, sodeluje v projektu Noč z Andersenom. Pridružita se jim tudi dva učenca iz OŠ Antona Janša (šola za otroke s posebnimi potrebami). To noč se knjižnica, kot čarobna hišica na drevesu vrti v času in prostoru. Najprej se zavrti v leto 1805, na danski otok Odense, kjer podoživimo življenje velikega pravljicarja Hansa Christiana Andersena. Spoznamo njegova dela in se kot igralci preizkusimo na odrskih deskah. Ko se že dodobra spoznamo, pa nas »vrteča« se knjižnica prenese v svet blišča in slave. Glasba in petje se razlegata po prostorih, ki še danes veljajo za svet miru in tišine.

Prav posebna oblika spodbujanja branja so tudi bibliopedagoške ure, ki jih izvajamo za skupine oz. razrede tako v knjižnicah kot v šolah. Ker del staršev ne obiskuje splošne knjižnice, je ne obiskujejo tudi njihovi otroci, zato so te oblike toliko pomembnejše.

V otroške bralne akcije se večinoma vključujejo aktivni otroci, ki imajo domačo spodbudo. Knjižničarji pa bi želeli spodbuditi tudi tiste, ki se počutijo drugačne, odrinjene, nimajo urejenih družinskih razmer in zato potrebujejo še dodatno spodbudo pri vključevanju v javno življenje.

"Tako," spregovori rak, "zdaj pa ni treba drugega, nego da ti mati prirezane kose sešije in srajčica je narejena." "Oj," vzdihne Videk, "mati ne utegne, da bi mi skoraj srajčico sešila, potrpeti mi bo treba, da pride zima." (Levstik 1999: 15)

Otroške oči, v katere zrem med pripovedovanjem, izgubijo iskro, ki se je večala z vsako ponujeno pomočjo živali. Ovca, grm, pajek in rak so mu že vse pripravili za novo oblačilo, le še sešiti jo je potrebno, a mati ima - žal - preveč dela.

Otrokom je potrebno ponovno prižgati iskro v očeh. Zato v naši knjižnici že nekaj let uspešno sodelujemo z OŠ Antona Janše (šola za otroke s posebnimi potrebami), v letu 2008 pa smo bili veseli povabila Centra za socialno delo Radovljica k sodelovanju v projektu *Kdo je napravil Vidku srajčico*. Iskro v očeh pa prižigamo tudi odraslim, ki jih vsaj enkrat tedensko vabimo na večerne prireditve. Tudi njih spodbujamo k branju s posebno akcijo spodbujanja branja, ki smo jo poimenovali Ta veseli knjižni svet. Za tiste v tretjem življenjskem obdobju enkrat mesečno v dopoldanskem času predstavimo knjižne novosti in knjigo meseca ter pokramljamo ob kavi, čaju, piškotih. Nekaj prav posebnega pa sta zamisli 'Knjige na počitnicah' in 'Poletno branje'. In še bi lahko naštevali.

Projekt Kdo je napravil Vidku srajčico

Knjižničarji se z dobrim izborom knjižničnega gradiva, s prijaznostjo, z najrazličnejšimi prireditvami in projekti trudimo odpreti vrata čim širši množici obiskovalcev. Zato smo začeli razmišljati o tistih, ki se počutijo drugačne, odrinjene in zato potrebujejo še dodatno spodbudo pri vključevanju v javno življenje.

Izhodišča

Izhodišča je pripravila Meta Šilc, strokovna delavka na področju rejništva in posvojitvev iz Centra za socialno delo Radovljica.

Uporabniki

Uporabniki programa so celotne družine, ki izvajajo rejniško dejavnost, torej izvajalci rejniške dejavnosti, njihovi biološki otroci in otroci, ki so jih sprejeli v svoje družine. V okolju so družine, ki izvajajo rejniško dejavnost, pogosto nerazumljene in se soočajo predvsem s stigmatizacijo. Otroci, ki so bili nameščeni v rejništvo, so otroci s posebnimi potrebami in imajo primanjkljaje na več področjih. Izvajalci rejniške dejavnosti zato potrebujejo precej dodatnih znanj. Vključeni so v obvezno izobraževanje, ki ga v okviru redne dejavnosti enkrat mesečno izvajajo kot pristojni center za socialno delo. Poleg tega so zakonsko zavezani opraviti izobraževalne module, ki jih organizira pristojno ministrstvo. Brez sodelovanja in podpore vseh družinskih članov ter ožjega in širšega okolja delo teh družin ne more biti uspešno, zato so se pokazale potrebe, da pristopimo k delu z družinami, ki izvajajo rejniško dejavnost, celostno.

Zajete so vse rejniške družine (14), ki delujejo na območju UE Radovljica, skupaj gre za 60 uporabnikov, ki so bili na začetku leta 2008 stari od 3 do 24 let, po petih letih pa so stari 8 let in več.

Cilji

Osnovni cilji programa so:

- okrepiti osebno moč in izboljšati samopodobo rejnikov;
- okrepiti pozitivne izkušnje delovanja v skupini;
- razširiti socialno mrežo družine, ki izvaja rejniško dejavnost;
- vplivati na prepoznavnost delovanja rejniškega sistema v lokalni skupnosti;
- spodbuditi podporo okolja z vključevanjem posameznikov in institucij v rejniško dejavnost;
- omogočiti izmenjavo izkušenj in druženje članov rejniških družin, ki delujejo v okviru krajevne pristojnosti Centra za socialno delo Radovljica;
- vključiti in podpreti vse člane rejniške družine - rejnike, njihove otroke, otroke v rejništvu;
- ponuditi neformalno obliko izobraževanja;
- informirati javnost o izvedbi srečanja in tako predstavljati rejništvo v skupnosti.

Metode dela

Delo v odnosu do uporabnikov zajema tako individualno delo s posameznikom kot delo z družino, znotraj področja pa skupnostno (npr. srečanje rejniških družin) in skupinsko delo (npr. skupina izvajalcev rejniške dejavnosti).

Temeljni koncept je socialno delovni koncept vzpostavljanja delovnega odnosa z vsakim uporabnikom in soustvarjanje izvirnega in edinstvenega delovnega projekta pomoči. Pomembno mesto zavzema področje etike in profesionalne etike ter upoštevanje etičnih načel socialnega varstva.

Posebnosti programa

Program je nastal iz potreb, ki jih je center zaznal pri svojem delu z rejniškimi družinami. Pokazalo se je, da družine potrebujejo več spodbude in pomoč pri vključevanju in povezovanju z okoljem, pridobivanju dobrih izkušenj in znanj.

V programu sodelujejo vse rejniške družine, vključujejo se vsi člani družine, preko aktivnosti se spoznavajo in med njimi nastajajo trdnejše vezi.

Program izvaja Center za socialno delo Radovljica v sodelovanju s Knjižnico Antona Tomaža Linhartarja Radovljica.

Redna mesečna srečanja izvajalcev rejniške dejavnosti pripravlja center in so pripravljena tematsko (predavanja, izkustvene delavnice). Knjižnica pripravi gradivo, ki si ga rejniki na obravnavano temo lahko izposodijo. Strokovni delavci knjižnice vsako leto na srečanju rejniških družin pripravijo dve delavnici – za otroke in odrasle. Knjižnica pripravlja tudi občasna srečanja in predavanja v knjižnici. Vsako leto center pripravi letovanje na morju, knjižnica pa jim pripravi knjige, ki jih vzamejo s seboj. Rejniki so tudi informirani o prireditvah in drugih dejavnostih v knjižnici. Tako center kot knjižnica želita spodbujati bralne navade in jih preko lastnega zgleda privzgojiti otrokom.

Sodelovanje knjižnice

Ko nas je center povabil k sodelovanju, smo začeli razmišljati, kako lahko knjižnica pomaga rejniškim družinam. Najprej smo želeli poudariti, da je knjižnica odprta ustanova, kjer je vsak dobrodošel, in jih seznaniti z našim gradivom in delovanjem. Ker zaposleni nismo strokovnjaki s področja socialnega dela, rejnikom ne moremo svetovati, lahko pa jim predstavimo strokovno literaturo, ki bi jim bila v pomoč, ali opozorimo na knjige, ki so lažje razumljive njihovim otrokom. Poleg tega pa jih lahko povabimo, naj se udeležijo našega rednega programa prireditev ali jim odstopimo prostor za njihova predavanja.

Srečanja v knjižnici

Skupaj s centrom smo organizirali srečanja v knjižnici. Rejnice in njihove otroke smo popeljali po knjižničnem labirintu, jim predstavili posamezne oddelke ter jim dali osnovne informacije o članstvu in izposoji gradiva ter o prireditvah. Veseli smo bili, ko smo videli, da so nekateri med njimi že naši člani. Druženja pa nismo zaključili z nizanem suhoparnih podatkov med knjižnimi policami, ampak s pravljico »O deklici, ki ni marala knjig« in spoznali, kako so knjige lahko zabavne in kako nam lahko spremenijo življenje.

Zakaj brati, kaj z branjem pridobimo, ali je bolje otrokom prebrati eno pravljico ali boljše tri, vse to smo se spraševali in poskušali odgovoriti na naslednjem srečanju. Ker so otroci, za katere rejniki skrbijo, otroci s posebnimi potrebami, so njihovi bralni in učni problemi še bolj specifični in zato literature, ki jim je v pomoč pri vzgoji, ni nikoli dovolj. Smeh in razposajen pogovor v dvoranici sta nas zvalila, da smo se pridružili najstniški skupini *Inside out* pri igranju družabnih iger.

Rejnikom smo predstavili tudi strokovno literaturo s področja rejništva, vzgoje, problemov v dobi odraščanja in učnih problemov. Da pa se otroci ne bi preveč dolgočasili ob pogovorih o šoli in vzgoji, smo srečanje zaključili s kvizom o knjižnih junakih, za katere se je izkazalo, da jih dobro poznajo. S temi srečanji smo rejniškim družinam odprli vrata, da bodo znale same ali z našim svetovanjem poiskati knjige, ki jim bodo v pomoč, in se vključiti v naše prireditve.

Srečanja rejniških družin

Center vsako leto jeseni organizira zaključno srečanje rejniških družin v eni od občin, iz katerih rejniške družine prihajajo. Knjižničarji rejnikom pripravimo predavanje, z otroki pa spoznavamo bogato pravljico izročilo. Otroci v današnjem času preveč časa preživijo ob računalniku in televiziji, ki siromašita njihov domišljjski svet. Zmaji, vile in škrti zanje živijo le v filmih, ne poznajo pa bogatega slovenskega pravljice izročila. Zato smo se odločili, da jim na srečanjih predstavimo ljudsko pravljico iz naših krajev in pravljico bitje, ki v njej nastopa.

Leta 2008 je bilo zaključno srečanje v Ribnem pri Bledu. Vsebina srečanja je bila namenjena soočanju in spoprijemanju z odzivi okolja na drugačnost, ki jo rejniške družine občutijo. Delo je potekalo po skupinah pod vodenjem strokovnih delavcev in prostovoljk centra. V tem času pa smo knjižničarji za otroke izvedli pravljичno uro, ustvarjalno delavnico in družabne igre. Hkrati pa je potekal pogovor skrbnikov o vsakdanjih skrbeh za rejence, o pristnem odnosu, ki se razvije in se ohranja tudi potem, ko rejenc odide iz družine. Poleg lepih trenutkov doživljajo tudi burne in takrat morajo marsikaj preslišati in spregledati, saj vedo, da otroci prihajajo v njihove družine v stiskah, razočarani in velikokrat jezni. Rejniki ves čas hodijo po tanki meji: ob tem, ko otroke sprejemajo, jih ne smejo navezovati nase, kajti pri njih so le določen čas, zatem pa bodo odšli v svet. Njihova odgovornost pa je, da jih za ta korak čim bolj opremijo. In knjige jim pri tem vsekakor lahko pomagajo.

Leta 2009 je bilo zaključno srečanje rejniških družin v Srednji vasi v Bohinju. Prelepa alpska pokrajina nas je zvalila v pravljični svet. Otroci so poslušali pravljico o povodnem možu, ki je nekoč živel v bližnjem jezeru, za odrasle pa smo pripravili predavanje 'Pravljice, ki so staršem (lahko) v pomoč'. Na tem predavanju smo jim predstavili knjige, ki staršem pomagajo, ko nastopijo težave: ločitev, nov partner, rojstvo, smrt v družini, smrt domače živali, odhod v bolnico, k zdravniku, zobozdravniku, ko je potrebno preprečiti zapravljanje časa ali postaviti meje pri gledanju televizije ... Popoldne so se nekateri otroci in rejniki predstavili z glasbenimi programi in sodelovali v športnih aktivnostih. Strokovnost, medsebojna pomoč in igra - vse na enem mestu.

Leto 2010 je bilo zaključno srečanje v Gorjah. Na sprehodu smo spoznavali naravne lepote Miklavževe poti. S pravljico pa smo se zopet preselili v preteklost in spoznali pogumnega mladeniča. Bil je reven drvar, ki je živel v sosednji vasi. Iz leta v leto je z ostalimi sovaščani prenašal vragolije škrata Viharnika, dokler se ni nekega dne odločil, da se mu maščuje. Na koncu mu je uspelo in od škrata je dobil meh, s katerim je med ljudmi trosil srečo in smeh. Tak pogum in srečo v življenju smo zaželeli tudi otrokom. Otroci so z našo pomočjo naredili čudovite zmaje iz lesa in papirja. Najhitrejši so jih tudi takoj preizkusili. Medtem pa so starši spregovorili o kvalitetnem preživljanju časa z otroki. Nato so sledile dejavnosti, kjer smo sodelovali vsi, mlajši in starejši.

Leto 2011 je bilo zaključno srečanje v Podnartu, v Občini Radovljica. In bili smo veselo presenečeni! Center za socialno delo Radovljica za otroke iz rejniških in socialno ogroženih družin vsako leto pripravi poletni tabor na morju in v knjižnici smo jim tokrat pripravili knjige, ki so jih vzeli s seboj. Izposodili so si najrazličnejše pravljice in pravljični kovček na temo Rdeče kapice. Tako je nastala dramska igrice *Malo drugačna Rdeča kapica*. Ker je bila zelo lepo sprejeta, smo se odločili, da jo zaigrajo še enkrat v okviru rednih prireditev za otroke v knjižnici v Radovljici in na Bledu. Uspeh jih je spodbudil, da so v letu 2012 pripravili novo igro z naslovom *Vlak* in zopet navdušili obiskovalce. Pravljica, seveda ljudska, in iz davnih časov, je tokrat govorila o pohlepu, škratih in se navezovala na kopanje manganove rude na Begunjščici. Z rejniki pa smo odkrivali, kako pomembno je branje, pa naj bo to knjig, revij ali pa koristnih vsebin na internetu.

Leto 2012 je bilo zaključno srečanje v Studorju v Bohinju, na kmetiji Pri Andreju, kjer je doma ena od rejnic. Tokrat smo spoznavali kmetijo, kmečko življenje, pokukali smo v hlev, se sprehodili po vasi in ličkali koruzo. Zlasti pa smo uživali v sveže pečenem domačem kruhu in naravnem mleku. Otroci so nam odigrali igrice *Pod medvedovim dežnikom*, s pravljico pa smo se zopet preselili v preteklost in spoznali mladeniča. Bil je reven hlapec, ki je vrsto let pridno delal pri gospodarju, potem pa se mu je stožilo po domu. Tako je gospodarja zaprosil

za plačilo za vsa leta trdega dela. In gospodar ga je pošteno plačal. Izročil mu je kar nekaj denarja. In tako se je hlapec odpravil domov. Pa je na poti srečal kmeta, ki je pred seboj gnal konja, in pomislil, da ne bi bilo slabo, če bi domov prijahal. Tako je denar zamenjal za konja, tega čez nekaj časa za kravo, pa za prašička, ovco ... In ko je prišel domov, ni imel ničesar več. Mati pa ga je bila zelo vesela in on nje. In tako sta srečno živela do konca svojih dni. Medtem pa so starši spregovorili o motivaciji.

Predavanja in predstavitve

Na predavanje smo povabili v goste dr. Zdenko Zalokar Divjak, strokovnjakinjo s področja psihologije osebnosti in vzgoje, ki nam je govorila o pomenu branja in pripovedovanja pravljic. V okviru rednih prireditev za odrasle, ki jih knjižnica prireja vsak torek zvečer, smo organizirali predstavitev knjige $1+2=4$. V avtobiografskem romanu je avtorica Olga Pega Kunstelj spregovorila o svojem otroštvu, ki ga je preživela v rejniški družini.

Center je pripravil okroglo mizo »Sem takšen otrok, pa kaj ...«. Izhodišča je pripravila Meta Šilc, strokovna delavka na področju rejništva in posvojitve iz Centra za socialno delo Radovljica.

Otroci, obravnavani v centru, se praviloma srečujejo z nekim odstopanjem od glavne populacije – družinske težave, nasilje, neurejeni odnosi, rejniška izkušnja, izkušnja posvojitve... So otroci s posebnimi potrebami, izhajajo iz okolja, ki je socialno šibkejšo, izhajajo iz drugega etničnega okolja.

- Koliko je možnosti, da vsak v svojem okolju spregovorimo o stereotipih, predsodkih?
- Kje imajo otroci možnost, da se seznanjajo z »drugačnostjo«, o tem spregovorijo, kako se izrazijo, s kom se pogovorijo?
- Kje imajo možnost odrasli – zaposleni, strokovni delavci?
- Koliko so naši kolektivi zreli za tovrstne pogovore? Kdaj lahko spregovorimo o drugačnosti? Kdo? Kje?
- Kje bi rabili podporo, s kom bi lahko sodelovali?
- Kako si lahko pomagamo, da odpremo temo?
- Koliko smo zreli govoriti o svojih lastnih stereotipih, predsodkih in koliko moje stališče vpliva na moj odnos do strokovnega dela?

Povabili smo svetovalne delavce šol, vrtcev, rejnike, PUM (Projektno učenje mladih) in Ljudsko univerzo Radovljica. Bolj podrobno so spregovorili o dejavnosti centra, zlasti pa o vlogo Kresničke, kriznega centra za mlade. Ana M. Sobočan s Fakultete za socialno delo v Ljubljani nam je spregovorila o etiki pomagajočih poklicev, o drugačnosti brez predsodkov. Mi pa smo predstavili gradivo, ki je lahko v pomoč – tako otrokom kot tudi staršem, pedagogom in drugim - v zvezi s sprejemanjem in tolerantnostjo do drugačnosti (nacionalna pripadnost, odstopanja v vedenju, otroci, ki ne odraščajo znotraj svoje družine, drugačnost na telesni ravni (nošenje očal, invalidnost, slepota ...) in duševni ravni (različne motnje in duševne bolezni), kako otrok sprejema drugačnost odraslega, staršev ipd.). Okrogla miza je bila zelo zanimiva: na enem mestu smo bili vsi, ki se tako ali drugače srečujemo z drugačnimi. In če je vsak od nas košček v mozaiku, nihče ne more manjkati in le vsi skupaj lahko naredimo premik.

Priprava gradiva

Redna mesečna srečanja izvajalcev rejniške dejavnosti pripravlja center in so pripravljena tematsko (predavanja, izkustvene delavnice). Knjižnica pripravi gradivo, ki si ga rejniki na obravnavano temo lahko izposodijo.

Vsako leto center pripravi za otroke v rejniških družinah letovanje na morju, knjižnica pa jim pripravi knjige in drugo gradivo, ki ga vzamejo s seboj.

Rejniki so tudi informirani o prireditvah in drugih dejavnostih v knjižnici.

Zaključek

Na koncu se sprašujem, ali smo dovolj naredili za spodbujanje branja - ali bi lahko še več. Pa se spet spomnim na pravljico *Kdo je napravil Vidku srajčico*, ki nas je ves čas spremljala. Vidku ni pomagal le eden, šele vsi skupaj so dosegli, da je postal srečen.

»Preden se je deček dobro zavedel, je bila srajčica narejena. Ves iz sebe od veselja takoj obleče srajčico in ogledujoč se v potoku, veselo zavpije: "Oj, zdaj imam srajčico, lepo novo srajčico!" Komaj čaka, da bi bil že doma. Bratci in sestrice so ga debelo gledali in se čudili lepi srajčici. Tako lepo mehke in bele še nobeden izmed njih ni niti videl niti imel.« (Levstik 1999: 18)

Priporočena literatura

- Armstrong, T. 2000 in 2008. *Prebudite genija v svojem otroku*. Tržič: Učila.
- Braemer, H. (et.al.). 1998. *Otrokove ustvarjalne igre*. Ljubljana: Tehnična založba Slovenije.
- Dolinšek Bubnič, M. 1999. *Beri mi in se pogovarjaj z mano!* Ljubljana: Epta.
- Dolinšek Bubnič, M. (et. al.). 2003. *Lahko vzgojim uspešnega otroka*. Ljubljana: Epta.
- Duckworth, J. 2011. *Mala knjiga vrednot*. Ljubljana: Karantanija.
- Einon, D. 1999. *Vodnik za zgodnje učenje*. Radovljica: Didakta.
- Elschenbroich, D. 2012. *Izkustveni svet predšolskega otroka*. Ljubljana: Filargo.
- Greenspan, S. I. 2008. *Izjemni otroci*. Tržič: Učila.
- Grginič, M. 1999. *ABC1. Ko pravljice oživijo*. Trzin: Izolit.
- Grginič, M. et al. 2005. *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Izolit.
- Grginič, M. 2008. *Vsak po svoji poti do pismenosti*. Mengeš: Izolit.
- Grosman, M. (et. al.). 2003. *Beremo skupaj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grosman, M. 2006. *Razsežnosti branja*. Ljubljana: Karantanija.
- Ibuka, M. 1992. *V vrtcu bo morda že prepozno*. Ljubljana: Tangram.
- Ilich, I. 2006. *Pota knjige*. Ljubljana: Društvo Bralna značka.
- Jamnik, T. 1994. *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Jamnik, T. 2002. *Kdor bere*. Ljubljana: Educy.
- Jalovec, V. 1996. *Stavnica – z igro do znanja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Juul, J. 2000. *Kompetentni otrok*. Radovljica: Didakta.
- Juul, J. 2008. *To sem jaz! Kdo si pa ti?* Radovljica: Didakta.
- Karp, H. 2012. *Najsrečnejši malček daleč naokoli*. Ljubljana: P. Baloh.
- Kesič Dimic, K. 2000, 2010. *Priporočnik o branju*. Ljubljana: Alba.
- Kolar, M. 2005. *Mladi bralec*. Slovenj Gradec: Cerdonis.
- Kordigel, M. 1999. *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.
- Krafft, T. von. 2008. *Odkrijmo in razvijmo otrokovo nadarjenost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kropp, P. 2000. *Vzgajanje bralca*. Tržič: Učila.
- Marjanovič Umek, L. 1990. *Mišljenje in govor predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Papalia, D. 2003. *Otrokov svet*. Ljubljana: Educy.

- Pečjak, S. 2000 in 2009. *Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev*. Zavod RS za šolstvo.
- Pečjak, S. 2002. *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Pečjak, S. (et. al.). *Bralna motivacija v šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Rodari, G. 1977. *Srečanje z domišljijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Silberg, J. 2003. *Miselni razvoj dojenčka in malčka*. Tržič: Učila.
- Sunderland, M. 2008. *Znanost o vzgoji*. Radovljica: Didakta.
- Thomson, J. B. 1995. *Naravno otroštvo*. Radovljica: Didakta.
- Youngs, B.B. 2000. *Šest temeljnih prvin samopodobe*. Ljubljana: EDUCY.
- *V knjigah je vse*. 2001. Ljubljana: Knjižnica O. Župančiča.

Literatura

Levstik, F. 1999. *Kdo je napravil Vidku srajčico*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tatjana Knapp in Saša Fužir

Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje, Podgorje pri Slovenj Gradcu

Lahko branje v Sloveniji

V času poplave novic, podatkov in informacij se tudi spretnemu odraslemu bralcu izmuznejo nekateri podatki, ki so lahko pomembni za njegovo vsakodnevno življenje ali pa človeka kulturno obogatijo. Sem sodijo podatki s področja zakonodaje, sociale, zdravstva, kulture ipd., torej informacije, ki so bistvene za naše zdravje, za naše socialno in kulturno življenje ter jih je dobro ali nujno poznati in razumeti.

Posamezniki in skupine, ki so nepismeni oz. slabo pismeni ter posledično neinformirani, so tako zaradi različnih ovir pri dostopu do informacij in vsebin izključeni ali na robu formalnega izobraževanja, zaposlovanja in ostalih pravic na področju sociale, zdravstva, kulture...

Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje fleksibilno pristopa k bralnemu gradivu (umetnostna in neumetnostna besedila, ki bralca zabavajo in bogatijo ali pa nosijo neko koristno sporočilo). Ciljnim skupinam, strokovni in drugi zainteresirani javnosti ponuja pozitivno stališče in odnos do branja ter načrt, kako učinkovito pridobiti oziroma ponuditi informacije in kulturno izkušnjo. Na ta način jim je omogočeno razumevanje izbranih vsebin, učenje, sodelovanje ter vključevanje v družbo.

Pravica do informacij jim je namreč zagotovljena tudi zakonsko. Republika Slovenija je z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov lahko berljive informacije dolžna zagotoviti (Ur.l. RS-MP, št. 10/2008).

Koncept lahkega branja

Ljudem, ki imajo zaradi različnih posebnih potreb težave pri branju in razumevanju standardnih besedil, omogoča dostop do vsebin, ki so za posameznika bistvene, saj z njimi posameznik:

- gradi samozaupanje, pridobi sposobnost branja in razumevanja prebranega,
- razširi pogled na svet,
- pridobi večjo kontrolo lastnega življenja,
- se nauči oblikovati lastne ideje, misli, izkušnje,
- osebnostno raste.

Vsakodnevno nam svet ponuja veliko podatkov, ogromno besed in veliko vsebin. Nekatere med njimi so zaklad, kar pomeni, da so za nas uporabne in nam zelo koristijo, nekatere pa so odpad, ker nas zavajajo ali pa so za nas neuporabne. Človek se mora ob podatkih nenehno spraševati, katere so prave in koristne, katere pa naj odvrže.

Ljudje lahko s pomočjo branja torej dobimo nekatere informacije, ki so pomembne za naše življenje, vendar je vedno vprašanje, ali jih tudi uporabimo. Informacije pridobimo in uporabimo, če imamo dostop do njih, če so nam torej dane v obliki in na način, da jo lahko razumemo. Pomembno je še, da radi beremo, oz. da smo motivirani za branje ali poslušanje in se tega veselimo, ključno pa je tudi, da informacije, ki smo jih prejeli, oz. so nam na razpolago, moremo razumeti.

Pri svojem delu z uporabniki Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem (v nadaljevanju CUDV) smo se vsakodnevno soočali z dejstvom, da za ciljno skupino uporabnikov ni na voljo informacij in literature v ustrezni, razumljivi obliki. Ugotovili smo, da imamo v Sloveniji zelo majhen nabor tega, kar poimenujemo lahko branje.

V Zavodu Risa smo zato oblikovali programe, ki temeljijo na konceptu lahkega branja. Pri oblikovanju programov Centra lahkega branja smo izhajali:

- iz temeljnih človekovih pravic,
- iz izkušenj z uporabniki,
- iz lastnih izkušenj z literaturo,
- iz primerov dobre prakse na tujem.

Z lahkim branjem želimo doseči, da:

- se ciljnim skupinam zagotovi dostop do informacij,
- med skupinami, ki imajo različno socialno moč, zagotovi pretok informacij,
- spoznamo in bolje razumemo potrebe določene ciljne skupine (se jim približamo, jih podpremo, ponudimo možnost, da so aktivni),
- se izražajo, so vključeni kot del družbe in ji po svoje nekaj prispevajo,
- vzpostavijo povezavo z ljudmi, ki poznajo potrebe ciljnih skupin, in s tistimi, ki imajo informacije, pišejo dobro literaturo ipd.,
- vzpostavijo povezavo z ljudmi, ki poznajo potrebe ciljnih skupin, in z ostalo strokovno javnostjo (delujoči v gospodarstvu, vladnih in nevladnih organizacijah, medijih).

Ciljne skupine

Ciljne skupine lahkega branja so bralci oz. poslušalci, ki se spopadajo z ovirami pri dostopu do informacij zaradi različnih vzrokov.

Veliko odraslih prebivalcev ima težave pri branju ter pri razumevanju običajnih tekstov in vsebin, ki so na razpolago 'povprečnemu' uporabniku. Nekateri ljudje nikoli ne bodo mogli prebrati leposlovne knjige ali časopisa v običajni obliki, še več pa je tistih, ki jim nikoli ne bo dostopno besedilo zakonov in drugih strokovnih besedil.

Ciljne skupine lahkega branja so ljudje z motnjo v duševnem razvoju, ljudje po poškodbi glave, ljudje po kapi, ljudje z demenco, ljudje z afazijo, gluhi in naglušni, mladostniki in odrasli s specifičnimi učnimi motnjami (disleksija), brezposelni brez ali z nižjo stopnjo izobrazbe, starostniki (kognitivne težave), migranti (migranti delavci, študenti), manjšine (slovenske v tujini in tuje v Sloveniji), NVO na lokalni in nacionalni ravni, državne institucije in telesa na lokalni in nacionalni. Lahko branje je dobro pravzaprav za vse ljudi.

Ciljne skupine pri lahkem branju delimo tudi glede na to, koliko časa potrebujejo lahko berljive informacije:

- na tiste, ki lahko berljive in razumljive informacije potrebujejo za vedno (ljudje z neozdravljivo motnjo v duševnem razvoju, starejša populacija, ki doživlja s staranjem povezane težave, ljudje po poškodbi glave, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, ipd.)
- na tiste, ki take informacije potrebujejo le v določenem obdobju oziroma določen čas (priseljenci, manjšinsko prebivalstvo, ljudje, ki se učijo jezika, tudi otroci in mladostniki ipd.)

Ciljne skupine, ki morda potrebujejo lahko berljivo literaturo, lahko razdelimo tudi glede na to, na katerem področju je prisotna posebna potreba:

- telesne in duševne potrebe (gluhost, slepota, različne stopnje motenj v duševnem razvoju...),
- posebne potrebe, ki se kažejo kot težave pri učenju,
- ovire, ki so rezultat socialno ekonomskih, kulturnih ali jezikovnih deprivilegijev.

Značilnosti lahkega branja

S terminom lahko branje označujemo tista besedila, ki jih lažje beremo in razumemo. Lahko berljiva besedila imajo svoje smernice in svoja pravila. Vsebine so lahko razumljive, vendar smiselne, jasne in tekoče. Bralec je nagovorjen z vsebino in jezikom, ki sta primerna njegovi starosti in sposobnostim. Taka besedila npr. sestavljajo znane besede, enostaven jezik, črke so praviloma večje, črne in na beli podlagi, besedilo je opremljeno s slikami ipd. Pri lahkem branju je pomembno tudi to, da so vsebine primerne starosti ciljnih bralcev.

Način priprave lahko berljivih informacij ni univerzalen, ampak je odvisen od ciljne skupine. Zato vsako besedilo potrebuje testno skupino bralcev iz ciljne skupine, s katero se v procesu nastajanja besedila preveri, ali so vsebine jasne in razumljive, katere so nemara težke besede, ali so stavki predolgi in podobno.

Lahko berljive in razumljive informacije lahko podajamo na različnih stopnjah, pri tem izhajamo iz posameznika in njegovih potreb oz. iz ciljne skupine bralcev.

Kako od slikovnih oznak postopoma preidemo do besedila, lahko ponazorimo s petimi stopnjami (navedene stopnje ne predstavljajo obveznega sistema in služijo zgolj kot ilustracija razpona podajanja informacij znotraj koncepta lahkega branja).

1. STOPNJA:

Piktogrami/slikovne oznake (prostora, predmeta, osebe ...) in kombinacije piktogramov v sistem (urnik, navodila ...).

Slika 1 (Fotografija T. Knapp)

2. STOPNJA:

Veliko slik, malo besedila (knjige za ljudi z demenco, težjo motnjo v duševnem razvoju ...).

Slika 2 (Vir: <http://www.picturestoshare.co.uk>)

3. STOPNJA: Slika in besedilo se dopolnjujeta.
4. STOPNJA: Enostavno besedilo z nekaj slikami.
5. STOPNJA: Delno poenostavljeno besedilo.

Lahko berljiv časopis

Časopis *20 MINUT* je eden najprepoznavnejših projektov Zavoda Risa. Je prvi slovenski lahko berljiv časopis in je brezplačen.

Ciljna populacija so odrasli, mladostniki in tudi otroci, ki imajo zaradi različnih vzrokov trajne ali začasne težave pri branju in razumevanju prebranega (ljudje z motnjo v duševnem razvoju, starejša populacija, ki doživlja s staranjem povezane težave, ljudje po poškodbi možganov ali kapi, nevešči bralci brez ali z nizko stopnjo izobrazbe, priseljenci, ljudje, ki se učijo slovenskega jezika ...), ljudje, ki delajo z in za navedene ciljne skupine in drugi.

Časopis je prvič izšel septembra 2011, da bi prezrtim bralcem ponudil zanimive podatke, ki so pomembni za življenje v družbi in to na lahek, razumljiv način.

Leta 2011 je časopis izšel v štirih pilotnih številkah, ki so jih bralci dobro sprejeli, redno so pošiljali prispevke in komentarje, zato smo se odločili, da bo časopis izhajal še naprej. Sedaj časopis danes izhaja enkrat na dva meseca in obsega 12 strani. Tiskanega in v elektronski (pdf) obliki razpošiljamo vladnim in nevladnim organizacijam ter posameznikom na Koroškem in po Sloveniji. Časopis sledi 'pravilom' lahkega branja: besedila so krajša od običajnih, v njih so osnovni podatki brez odvečnih besed in simboličnih pomenov. Besedilo je napisano v kratkih povedih, stavki pa imajo manj podredij in metaforike. Besedilo je napisano preprosto, primerno je za odrasle bralce in opremljeno s slikovnim gradivom. Pri zasnovi časopisa smo izhajali iz potreb in sposobnosti ciljne skupine (kaj jih zanima, kaj je dobro zanje ...).

Glede na to, da so najpogostejši bralci našega časopisa osebe z motnjo v duševnem razvoju in starejše osebe z raznimi težavami pri branju, smo izhajali iz njihovih potreb, sposobnosti in interesov. Preden gre časopis v tisk oziroma na splet, besedilo in vsebino preverimo pri naših bralcih, uporabnikih CUDV. Preverimo, ali so vsebine za uporabnike smiselne, ali je velikost

črk ustrezna, katere so težke in nerazumljive besede, kako poteka razumevanje zgodbe, ali so kje kakšni nerazumljivi pomeni ipd.

Poleg posredovanja uporabnih informacij in zanimivih tem je cilj časopisa *20 MINUT*, da k sodelovanju spodbudi posameznike in skupine ciljne populacije, saj nam stik z uporabniki še bolj približa njihove dejanske potrebe, zanimanja in zmožnosti. Časopis *20 MINUT* dokazuje, da lahko vsak človek po svoje prispeva svoj del in da znajo tisti, ki jim je časopis namenjen in jim lahko branje koristi, najbolje svetovati nam. Oni vedo, kaj je dobro zanje, in naša prva naloga je, da jim prisluhujemo ter pri delu z njimi iz tega izhajamo.

Odlomek iz časopisa²

Primer besedila opremljenega s sliko, *Lahko berljiv časopis 20 MINUT*, januar – februar, leto 2, številka 1.

NASVET

Če smo utrujeni,

pijmo zeleni čaj.

Čaj je bolj zdrav kot kava.

Če se kavi ne moremo odpovedati,

jo pijmo samo zjutraj.

Pred kavo pijmo veliko vode.

Pred kavo lahko popijemo tudi naravno limonado

ali pojemo pomarančo.

Kave ne pijmo takoj po kosilu,

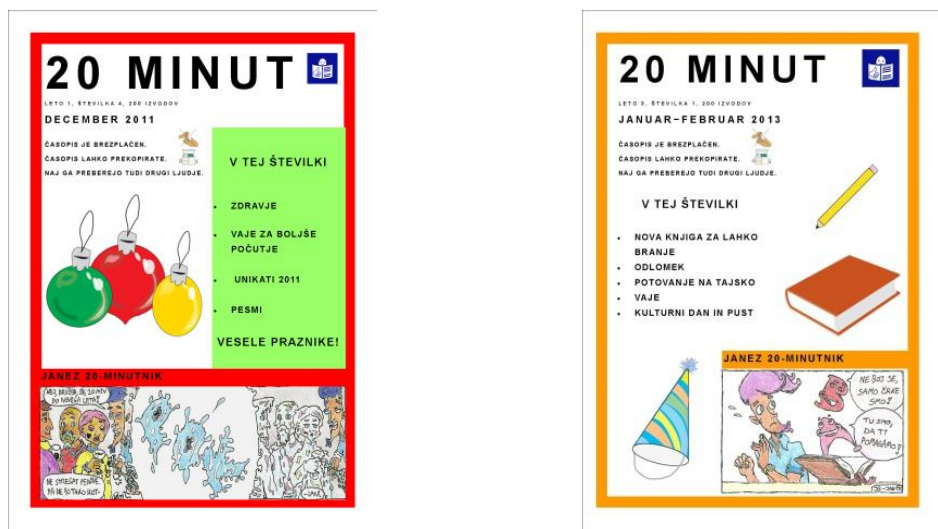
ker v hrani uniči vitamine.

Kavo pijmo umirjeno in v dobri družbi.

² Iz *20 minut Časopis za lahko branje*. Dostopen na <http://www.risa.si/20-minut/>

Podoba časopisa³

Lahko berljivo leposlovje

Marca 2012 sta izšli dve leposlovnici knjigi, prirejeni za lahko branje: W. Shakespeare, *Romeo in Julija*, ter I. Tavčar, *Visoška kronika*. Gre za priredbo klasičnih del za lahko branje, kar je prvi tovrsten projekt v slovenskem jeziku. Priredbe so namenjene bralcem in tudi poslušalcem, ki standardnih besedil ne zmorejo prebrati ali jih ne razumejo dobro. Med ciljne skupine prištevamo tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki so najbolj ranljiva skupina pri zagotavljanju in uresničevanju pravic.

Priredbi klasičnih del za lahko branje sta dejansko prvi knjigi v slovenskem jeziku, napisani tako, da jih lažje berejo in razumejo ljudje, ki imajo, kot že rečeno, težave pri branju in razumevanju klasičnih besedil. Lahko branje pomaga vsem, ki težje berejo in razumejo prebrano in je potreba in pravica različnih ciljnih skupin, ne le oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Priredbe klasikov za lahko branje imajo zgodovino, vendar ne pri nas. Z več kot 60 letno zgodovino se lahko pohvalijo na primer na Švedskem, kjer je tak Center lahkega branja ustanovila država Švedska in ga tudi financira. Letno izdajo 30 knjig, prirejenih za lahko branje, med njimi so tudi avtorska dela. Podobne centre imajo tudi drugod po državah članicah Evropske unije.

S knjigama želimo delček temeljne književnosti za odrasle približati 'prezrtim bralcem', ki teh zgodb zaradi raznih omejitev ne morejo brati v originalni obliki. Založnik knjig je Zavod

³ Naslovnici 20 MINUT (DECEMBER 2011, JANUAR-FEBRUAR 2013)

Risa, nastale pa so v sodelovanju s CUDV in Evropsko prestolnico kulture 2012 (Maribor in partnersko mesto Slovenj Gradec). Pri nastajanju knjig so sodelovali uporabniki CUDV.

Poleg lahko berljivega jezika je posebnost obeh prirejenih besedil tudi njun nastanek. Nastajali sta po principih dodajanja in odvzemanja. Prvi pristop je zanimiv, ker izhaja iz okostja besedila: najprej se je z besedo zastavila osnovna zgodba, ki ji je avtorica v sodelovanju z uporabniki dodajala tekst do te mere, da je bil uporabnikom še razumljiv in da je bila zgodba za njih še logična. Druga avtorica je do poenostavljenega in razumljivega besedila prišla po poti odvzemanja. Besedilo je prevedla v lahko berljivo obliko in ga s pomočjo testnih bralcev skrčila glede na njihove dejanske bralne zmožnosti ter sposobnosti razumevanja vsebine. Dodano vrednost dajo besedilu tudi ilustracije znanega slovenskega striparja in ilustratorja Cirila Horjaka.

Marca 2013 je izšla tretja knjiga, knjiga, ki vsebuje priredbe zgodb slovenskih pisateljev. Izbrali smo take, v katerih avtorji opisujejo ti. posebneže. V knjigi je sedem prirejenih zgodb, ki jih dopolnjuje preko 30 akvarelov slikarja Leandra Fužirja. Knjigo je v sodelovanju z Zavodom Risa in Centrom za izobraževanje odraslih MOCIS izdal CUDV.

Odlomka iz literarnih besedil

WILLIAM SHAKESPEARE, *ROMEO IN JULIJA*⁴

»V Italiji sta v mestu Verona živeli 2 družini,

ki sta bili skregani.

Ena družina se je pisala Capulet.

Imeli so hči Julijo.

Druga družina se je pisala Monteg.

Imeli so sina Romea.«

⁴ Shakespeare, W. 2012. *Romeo in Julija*. Lahko branje. Prevedla in priredila T. Knapp. Slovenj Gradec: Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje.

IVAN TAVČAR, *TRŽAČANI*⁵

»MATEVŽ SI JE ŽELEL OTROKA.
REKEL JE:
SAM SI BOM NAREDIL OTROKA.
NA RAME SI JE DAL KOŠ
ZA PRAŠIČKE.
ŠEL JE V MESTO TRST.
TAM SO VČASIH PRODAJALI OTROKE.

DOMOV JE PRINESEL FANTKA.
FANTEK JE BIL MAJHEN IN SLABOTEN.
HITRO JE ZAČEL RASTI.
IMEL JE ZELO LEPE MODRE OČI IN RUMENE LASE.
MATEVŽ JE ZANJ ZELO LEPO SKRBEL.
IME MU JE DAL TOMAŽEK.
HVALIL SE JE Z NJIM.
VES ČAS JE GOVORIL:
MOJ TOMAŽEK.
MOJ TOMAŽEK.

LJUDJE SO GOVORILI,
DA BO MATEVŽ FANTKA ENKRAT UBIL.«

⁵ *Naše zgodbe*. 2013. Slovenj Gradec, Črna na Koroškem: Zavod Risa, Center za izobraževanje odraslih MOCIS, CUDV Črna na Koroškem.

Zaključek

Informiranost je nujna za socialno vključevanje posameznikov in skupin, saj omogoča, da nadzirajo svoje lastno življenje.

Vsi imamo pravico do informacij, prirejenim našim sposobnostim. Vsi imamo pravico do izkušnje dosežkov s področja kulturne in do aktivnega sodelovanja v kulturnem toku in razvoju družbe. Konvencija o pravicah invalidov pravi, da ima vsak človek pravico do izbire, da nihče ne sme biti diskriminiran, da imajo invalidi enako pravico biti vključeni v družbo kot vsi drugi, da invalide spoštujemo enako kot vse druge in da mora imeti vsak človek enake možnosti. Države pristopnice, med katerimi je tudi Republika Slovenija, morajo med drugim zagotoviti dostopnost informacij o zadevah, ki so invalidom v pomoč.

Zato je pomembno, da prepoznamo koncept lahkega branja kot pomemben člen v razvoju družbe, ki njenim izključenim članom ali skupinam ter odrinjenim na rob omogoča dostop do ključnih podatkov in izkušenj, ki so neobhodno potrebne in pomembne za življenje slehernega posameznika.

Lahko branje je predstavlja osnovo za to, da lahko osebe z motnjo v duševnem razvoju in druge ciljne skupine informacijo preberejo in razumejo. Lahko branje je zato učinkovito orodje pri dostopu do znanja, saj z pravimi informacijami in podatki pridemo do izboljšanja vsakodnevnega življenja in izboljšamo socialno in družbeno vključenost. Ta brez dostopa do informacij ni mogoča. Zato je lahko branje nepogrešljiva veščina v boju proti nepismenosti, pomanjkljivi funkcionalni pismenosti in neinformiranosti. Človek z dobro informacijo se lahko odloča po lastni volji in postane aktiven član skupnosti.

Zavod Risa se trudi, da bi na različne načine zagotovila lahko branje odraslim ljudem, ki ga potrebujejo. Med drugim je izjemnega pomena osveščanje uporabniških organizacij, ustanov, društev, ministrstev ... Mnoge organizacije se na pozive k sodelovanju dejavno odzivajo in upamo lahko, da bo lahko branje v prihodnjih letih postala stalnica v slovenskem prostoru. Ker je pravica in seveda tudi potreba bralcev, ki ga potrebujejo.

Lahko branje po svetu (spletni viri)

- Švedski center za lahko branje: <http://www.lattlast.se/start/english>
- Švedski časopis za lahko branje: <http://www.8sidor.se/>
- Lahko branje na Norveškem: <http://www.lesersokerbok.no/>
- Velika Britanija, knjige za ljudi z demenco: <http://www.picturestoshare.co.uk/>
- Velika Britanija, »Easyhealth«: <http://www.easyhealth.org.uk/>
- Zavod Risa: <http://www.risa.si/>
- Zveza Sožitje: <http://www.zveza-sozitie.si/teksti-lahko-branje.html>

Literatura

Bešter, M. 1994. Funkcionalna (ne)pismenost v Sloveniji. V *Jezik in slovstvo*, letn. 40, št. 1/2 (dec. 1994/95), str. 5-24. Dostopno na <http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/jis/lat2/040/12c02.htm> (oktober, 2012)

Brezigar, M. 2011. *Pomen branja in spodbujanje bralne motivacije*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Erickson, K. 2005. Literacy and persons with developmental disabilities: why and how?, *EFA Global Monitoring Report 2006, Literacy for Life*.

---. Eurydice. Poučevanje branja v Evropi: okoliščine, politika in praksa. Dostopno na http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130SI_HL.pdf (oktober, 2012)

Hrženjak, M. 2004. *Kulturna vzgoja – evalvacijska študija*, Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kofol, A. 2002. *Priročnik za pripravo lažje berljivih dokumentov*. Prirejeno po ILSMH European Association (1998); Make it simple, European Guidelines for the Production of Easy to Read Information for people with Intellectual disability. Ljubljana: Zveza Sožitje.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. 2006. Nacionalna komisija za razvoj pismenosti. Ljubljana: Andragoški center republike Slovenije, Ministrstvo za šolstvo in šport, Evropski socialni sklad.

Naše zgodbe. 2013. Slovenj Gradec, Črna na Koroškem: Zavod Risa, Center za izobraževanje odraslih MOCIS, CUDV Črna na Koroškem.

Pečjak, S. 1999. *Osnove psihologije branja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani.

Pečjak, S., Košir, K. 2002. *Poglavja iz pedagoške psihologije*. Izbrane teme. Ljubljana: Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete.

Shakespeare, W. 2012. *Romeo in Julija*. Lahko branje. Prevedla in priredila T. Knapp. Slovenj Gradec: Zavod Risa, Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje.

Sundin, M. 2008. Present situation of easy-to-read organisations. Barcelona: Facultat de Biblioteconomia i Documentació Universitat de Barcelona.

Mag. Tilka Jamnik
podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

O simpoziju Bralne značke: *Branje otrok v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju, branje otrok z različnimi posebnimi potrebami*

Bralna značka - v šolskem letu 2012/2013 je potekala že 53. bralna sezona - že skorajda od vsega začetka spodbuja k branju tudi otroke z različnimi posebnimi potrebami. Zadnjih deset let se posebej posveča tudi slepim in slabovidnim, otrokom z disleksijo in drugimi posebnimi potrebami. Prav zaradi bralnih programov, ki jih namenja ranljivim skupinam mladih nebralcev, je Slovenska sekcija IBBY kandidirala Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS za IBBY Asahi Reading Promotion Award (2012).

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS je 12. oktobra 2012 pripravilo simpozij *Branje otrok v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju, branje otrok z različnimi posebnimi potrebami*, ki je bil namenjen mentorjem bralne značke v vrtcih, šolah, zavodih in knjižnicah, vzgojiteljem v vrtcih, učiteljem nižjih razredov OŠ, specialnim pedagogom, šolskim knjižničarjem, (mladinskim) knjižničarjem splošnih knjižnic in drugim. Vsebinska zasnova simpozija je nastala na podlagi spoznanj, da so vsem otrokom, ki vstopajo v proces branja, skupne nekatere značilnosti. Cilji simpozija so bili spoznavanje posebnosti otrok naštetih skupin (da bi jih bolje poznali, predstavili drugim otrokom, sprejeli z razumevanjem itd.); motivacija za branje teh otrok (oblike motiviranja, načini dela); spoznavanje knjig za otroke teh skupin; opozarjanje na vlogo staršev pri razvoju branja teh otrok in na to, da imajo tudi njihovi starši pogosto podobne težave; zavedanje, da ima vsak otrok pravico, da razvija svojo bralno pismenost po svojih zmožnostih, da branje vsem otrokom ugodno vpliva na njihov razvoj in tudi to, da branje vedno poglavlja čustvene vezi med bralci.

Trinajst referentov je obravnavalo različne podteme: dr. Sonja Pečjak je spregovorila o psiholoških pogledih na pot od porajajoče se k začetni pismenosti v prvih razredih osnovne šole, dr. Simona Kranjc je predstavila vlogo odraslih pri razvijanju jezikovne zmožnosti otroka, dr. Dragica Haramija je razmišljala o tem, kako izbrati kakovostno knjigo, dr. Tomaž Zupančič pa o likovno kakovostni ilustraciji. Slednji je vzbudil toliko pozornosti, da smo se v Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS odločili, da se bomo v letu 2013 temi *Kakovostna slikanica* še posebej posvetili.

O tem, kako lahko pomaga družina pri težavah pri branju in različnih dejavnikih tveganja za razvoj specifičnih učnih težav, je predavala mag. Alenka Zupančič Danko. Pri usvajanju branja lahko pride do težav na več nivojih: lahko gre za obsežne in izrazite težave, ki so del širših specifičnih učnih težav ali celo primanjkljajev na posameznih področjih učenja; lahko pa gre za lažje oblike težav, ki potrebujejo le več vaje, za katero niti ni potrebno poznati

specialnih metod. Pregled dejavnikov tveganja za razvoj specifičnih učnih težav strokovnjakom lahko služi kot instrument za identifikacijo otrok, pri katerih učenje branja ne poteka brez težav. Predavateljica je poudarila, da pravočasna, dobro organizirana in sistematična pomoč lahko reši marsikatero težavo pri branju.

Dr. Milena Košak Babuder je pripravila referat z naslovom *Branje in bralno razumevanje otrok iz manj spodbudnega okolja zaradi revščine*. Ko imajo učenci dostop do knjig, ki so zanje zanimive, se omogoča razvoj pismenosti, s tem pa se uravnava učinek revščine. Učitelji, mentorji bralne značke in šolski knjižničarji lahko z ustreznim pristopom in s spodbujanjem branja pri učencih iz manj spodbudnega okolja izboljšajo njihovo branje in bralno razumevanje ter s tem prispevajo k povečanju njihove pismenosti in socialne vključenosti, posledično pa pretrgajo začarani krog revščine.

Dr. Aksinja Kermauner je v referatu z naslovom *Kako motivirati otroke za branje s tipnimi slikanicami* potrdila, da je za branje mlajših slepih in slabovidnih otrok prav gotovo najbolj primerna slikanica, ki pa mora biti prilagojena njihovi tipni zaznavi. Žal je v Sloveniji za zdaj še premalo kakovostnih tipnih slikanic, včasih celo pravimo, da so slepi »žrtve svoje maloštevilnosti«.

Ana Koritnik, zaposlena na OŠ Miklavž na Dravskem polju, je spregovorila o metodah recepcijske didaktike in razvijanju komunikacijske kompetence ter funkcionalne pismenosti pri populaciji otrok z motnjami v duševnem razvoju. Kritično je razmišljala o poenostavitvah literarnih besedil in poudarila, naj bi bralna značka za otroke z motnjami v duševnem razvoju temeljila na metodi recepcije slikanice in na metodi dolgega branja. Otroku pripovedujemo ali beremo daljše umetnostno besedilo v časovno določenih razmikih, ob tem pa spodbujamo otrokovo literarno-estetsko dojemljivost. Srečanje z besedilom naj bo prijetna, pozitivna izkušnja.

Andreja Duhovnik Antoni je v referatu z naslovom *Jezik(i) v izobraževanju – poti do branja* predstavila posebne okoliščine slovenskih in dvojezičnih (slovensko-italijanskih) šol v Furlaniji - Julijski krajini, Marijanca Ajša Vižintin pa je v referatu *Bralna značka v vseh maternih jezikih* poudarila, kako pomembno je, da se otroci priseljencev naučijo jezika novega okolja, obenem pa tudi sistematično ohranjajo in nadgrajujejo svoj materni jezik. Tatjana Vučajnk, ki je v Gradcu poučevala slovenščino učence slovenske narodnosti (t. i. Muttersprachlicher Unterricht), je v referatu *Pomen branja literarnih besedil pri učenju jezika in razvijanju bralnih veščin* predstavila načrtno vključevanje samostojnega branja literarnih besedil pri učencih/mladostnikih in pri študentih slovenščine kot drugega/tujega jezika.

Kristina Picco, bibliotekarka v MKL, Pionirski – centru za mladinsko književnost in knjižničarstvo, in mag. Tilka Jamnik, strokovnjakinja na področju mladinske književnosti in branja, sta v prispevku *Knjige za otroke v predšolskem in zgodnjem bralnem obdobju ter za otroke z različnimi posebnimi potrebami* predstavili, kako jih izbrati v Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih za vsako leto posebej pripravlja MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Izbor je pomemben, saj je v zadnjih letih za te skupine otrok na slovenskem knjižnem trgu precej knjig, tako slovenskih kot prevedenih, žal pa niso vse kakovostne. Priročniki so dostopni na domači strani Mestne knjižnice Ljubljana: <http://www.mklj.si/index.php/prirocnik/item/451>.

H gradivu simpozija je bil dodan *Seznam laže berljivih knjig za otroke v predšolskem in zgodnjem bralnem obdobju z različnimi posebnimi potrebami in seznam Strokovna literatura (Oklevajoči bralci, otroci z disleksijo in drugimi specifičnimi učnimi težavami)*.

Gradivo omenjenega simpozija je dostopno na domači spletni strani Bralne značke:
<http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=19>

Vabljeni k ogledu!

Tereza Žerdin
 specialna pedagoginja v pokoju

Nekateri ne marajo brati ali Zgodbe o Nesrečku

Z branjem se verjetno ne bi ukvarjali toliko kot se, če dobro branje ne bi bilo pogoj za učenje in pridobivanje informacij. Tako pa ne kaže drugega, kot da se trudimo vsak po svojih močeh, da bi branje slabih bralcev izboljšali, jih za branje navdušili in jim s tako omogočili vstopiti v skrivnostni svet zgodb in spoznavati svet.

Naloga učiteljev začetnih razredov osnovne šole je, da otroka naučijo, kako se bere. Naloga staršev je, da otroka spodbujajo, da bo branje vadil, dokler ne bo bral tudi z razumevanjem. Brez vaje branje ne bo tekoče. Za urjenje branja v šoli ni dovolj časa, saj učitelj tedensko lahko vadi s posameznim učencem le tri do štiri minute. To pa je premalo celo za en dan.

Iz specialnopedagoške prakse

Več kot desetletje je bilo moje delovno mesto v Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani. Večina otrok, ki so bili napoteni k specialnemu pedagogu, je prišla zaradi učnih težav, mnogi med njimi zaradi težav z branjem in pisanjem. Skupaj s starši smo iskali načine za izboljšanje branja ali pisanja, težišče dela pa je bilo vselej na motivaciji. Nekateri se v letu dni šole niso naučili več kot pet črk, drugi so le zamenjevali podobne črke, tretji niso vedeli, kako spajati glasove v besede. Vsak otrok je bil drugačen in za vsakega je bilo treba iskati njegovo lastno pot. Tudi starši so bili različni. Mnoge sem občudovala zaradi njihove vztrajnosti in prizadevnosti, drugi so rekli, da so poskusili že vse, niso pa še poskusili sedeti pri otroku, četudi le za kratek čas. Torej v resnici še niso poskusili ničesar.

Za okroglo mizo sedita poleg mene deklica in njena mama. Deklica obiskuje drugi razred. Pozna črke, a povezovati jih še ne zna. Če prebere črke drugo za drugo, iz njih ne zna sestaviti besede. Torej jo je najprej treba naučiti spajati po dve in dve črki, po dva in dva glasova. Po običajni poti ne gre, črke ostajajo nepovezane, nočejo se zliti v besede. Zgodba, ki naj bi jo deklica prebrala, je kratka, napisana z velikimi tiskanimi črkami. Pod štirimi vrsticami besedila je ilustracija za lažje razumevanje: babica, ki nosi vodo v preluknjanem vedru. Iz Cicibana izrezan list z zgodbo pred deklico obrnem »na glavo«, to se pravi, da je naslov spodaj, besedilo pa je treba brati od desne proti levi in od spodaj navzgor.

Katja postavi prst pod prvo besedo in začne: BA BI CA JE ŠŠLA PO VO DO. Soglasnike povezuje s samoglasniki. Nadaljuje. Prebere prvo, drugo, tretjo in četrto vrstico. Ve, o čem je

brala. Presenečena sem, vzneta, navdušena, saj je vendar brala, in radovedna sem, ali bo brala tudi na »noge« postavljeno besedilo. Torej list obrnem tako, da je »glava« zgoraj. »Zdaj pa še enkrat, malo drugače,« rečem Katji. Tudi zdaj gre. Ve, kako je treba.

Katja je otrok, ki malo govori. Na vprašanja sicer odgovarja, a sama od sebe ne reče ničesar. Ko pa se z mamo peljeta domov proti Škofljici, sredi poti vendarle spregovori sama od sebe: »Mami, a tako se bere? Jaz pa nisem vedela, da se bere tako!«

Torej je najprej treba vedeti, kako se bere. Katji sem morala postaviti besedilo na glavo, da je sledila črkam od desne proti levi. V nasprotni smeri kot večina otrok. In Katja ni bila edini otrok, pri katerem sem ugotavljala, da učenje branja ne gre vselej po običajni poti. Včasih je težko najti način, da bi otrok vendarle razumel, kako se bere. Še težje pa ga je pripraviti, da bi branje vadil, če ima z njim težave in ga starši silijo, on pa bi raje počel karkoli drugega, le bral ne bi.

O zgodbah za otroke, ki ne marajo brati

Dolgo sem premišljevala, kako pomagati otrokom, ki ne marajo brati. Sestavljala sem zgodbe, jih preizkušala, popravljala. Zgodbe naj bi bile kratke, da bi jih otrok lahko hitro prebral. Lahke, da bi jih razumel. Napisane s preprostimi besedami, ki jih ni težko prebrati. Z vsebino iz znanega okolja. In malo bi morale pihati na dušo tega nesrečnega otroka, ki ga vsi samo silijo k branju, nihče pa si ne vzame časa, da bi se usedel poleg njega in mu pomagal prek težkih besed. Pa še malo humorja naj bi bilo v zgodbah. Želela sem napisati take zgodbe, da bi jih otroci kljub odporu do branja le prebrali. In take, da bi z njimi prepričala starše, da brez njihovega sodelovanja ne bo šlo. Eno zgodbo za en dan. Za vsak dan eno. Koliko sem se približala zastavljenim ciljem, bom čez čas morda lahko tudi ovrednotila.

Tako je nastajal *Nesrečko, zgodbe za otroke, ki ne marajo brati*. Pisec zgodb je deček Srečko. A ker je nesrečen, samega sebe imenuje Nesrečko. Od tod tudi naslov knjižici zgodb in nalog. Knjižica ima šestindvetdeset strani. Na začetku razložim, kako so zgodbe napisane in zakaj tako, komu so namenjene, zraven pa so še navodila za starše, učitelje in bralce. Sledi štiriinštirideset zgodb z vajami ali nalogami. Zgodbe so napisane v lahko berljivi pisavi (črke so nekoliko večje in najbolj preprostih oblik) in v lahko razumljivem jeziku. Vrste ne segajo od roba do roba kot običajno. Končajo se nekje na sredini in imajo v povprečju le osem besed. Vrstica se konča s piko, če je poved enostavna, ali z vejico oziroma veznikom, če je poved dvostavna. Kratke vrste dajo otroku občutek, da bere hitro, v vrsti končana misel pa pripomore k lažjemu razumevanju. Zgodbe imajo od šestnajst do dvajset vrstic. Tudi slab bralec zgodbo prebere dokaj hitro. Začetne zgodbe so sestavljene iz lahko berljivih besed. Besede v drugi polovici knjige so težje, v njih je več soglasniških sklopov, na katere je bralec posebej opozorjen. V vseh zgodbah se določene besede ponavljajo, zato da bi si jih otrok vtisnil v vidni spomin.

Vsebina zgodb naj bi bila za bralce optimistična. Spodbuja jih, da iščejo svoje dobre lastnosti. Srečko se tako spozna na nogomet, dobro plava, sodeluje pri domačih opravilih, pri delu je spreten, vidi smešne stvari, rad ima ptice in skrbi zanje, je ekološko ozavešen in se kljub težavam trudi, da bi branje izboljšal. Tudi ustvarjalen je. Preko zgodb seznanja odrasle s svojimi občutki in jim sporoča, kaj delajo narobe.

Ob naslovu na levi je koledarček z navodilom, kateri dan naj otrok zgodbo prebere (Beri samo v ponedeljek! Beri samo v torek! ...). Skriti namen tega navodila je pripraviti otroka, da bi bral vsak dan, hkrati pa njemu in staršem ponuditi mero za enodnevno bralno vajo. Mnogi učitelji ali starši namreč še vedno zahtevajo, da otrok bere pol ure ali eno celo uro. Čas ni primerna enota za dolžino bralne vaje, ker je nejasen. Ena ura igre je kratka. Ena ura branja pa lahko zelo dolga. Pri neprijetni nalogi se čas vleče. Ura branja je za slabega bralca hudo pretiravanje. Pod takim pritiskom bo branje zagotovo še bolj zasovražil. Pri vnaprej znani količini branja (npr. pet, deset ali dvajset vrst) otrok vidi, kako se oddaljuje od začetka in približuje koncu. Pod koledarčkom je pravokotnik, v katerega otrok naredi kljukico, ko je zgodbo prebral in naredil pripadajoče vaje ali naloge. Kljukica naj bi mu nudila zadoščenje za opravljeno delo. Tudi odrasli smo veseli, ko kaj lahko »odkljukamo«.

Ob zgodbi so na desni tri ali štiri kratke naloge, ki so povezane z besedilom zgodbe (npr.: otrok mora označiti besedo, ki se ponavlja, prešteti črke najdaljše besede, v daljši besedi mora najti kratko besedo ter prešteti vrste, pike, klicaje, vprašaje ...). V navodilu nikoli ne piše, naj otrok zgodbo prebere še enkrat, čeprav bi bilo dobro, da bi jo prebral dvakrat. Kadar pa navodilo od otroka zahteva, da v besedilu označi določeno besedo, mora zgodbo prebrati še enkrat, da besedo najde. Morda bi se uprl, če bi mu rekli, naj jo prebere dvakrat. Ker pa le išče besedo, je to neke vrste igra, skrižalnica, in branje je skrito v igri.

Sestavni del zgodb so tudi vaje, ki od otroka zahtevajo različne grafične rešitve. Te strani so bogato ilustrirane, da bi bile za otroka privlačnejše in razumljivejše. Čeprav je knjiga tiskana zgolj v dveh barvah, je oblikovalka s kombinacijo modre in oranžne barve ter odtenki ustvarila vtis bogate barvitosti. Stran se začne s kratkim in jasnim navodilom. (Npr.: Besede poveži s pripadajočimi slikami. Pike poveži s črto. Izjave poveži z osebami. Besede dopolni z manjkajočo črko. Obkroži, kaj dela tvoja mama.) Tudi te vaje so namenjene branju, čeprav se na prvi pogled zdi drugače. Pri povezovanju pik mora otrok namreč slediti pikam tako, kot mora slediti nizu črk v besedi. Ko s svinčnikom vleče po črti, ne sme gledati stran. Tudi pri branju mora pogled slediti črkam, besedam, vrstam. Vaja s povezovanjem črk po abecednem redu dela nekaterim otrokom precej preglavic. Za otroke z jezikovnim primanjkljajem (med slabimi bralci jih je kar precej) je namreč značilno, da slabo obvladajo zaporedja, med katera spada tudi abeceda ali npr. meseci, kar je tudi ena od nalog (Iz danih delov besed sestavi imena mesecev in ugotoviti, kateri mesec manjka).

Knjigo je oblikovala in ilustrirala Irena Gubanc. Oblikovala jo je domiselno in se v vsebino zgodb in Srečkovih težav zelo poglobila ter se trudila, da bi bile ilustracije privlačne in sporočilne. Njena je bila tudi zamisel, da se knjiga konča s čestitko bralcem, ki so knjigo v celoti prebrali.

O starosti bralcev

Zgodbe lahko berejo otroci, ki že poznajo male tiskane črke. Starost navzgor ni omejena, saj je primernost vsebine in zahtevnost besedila odvisna od otrokovih splošnih intelektualnih sposobnosti, še bolj pa od specifičnih sposobnosti za branje oziroma od teže bralnih motenj. Otroci, ki nimajo težav z branjem, zgodbe lahko berejo že v drugem razredu, otroci z bralnimi motnjami pa od tretjega razreda naprej.

Starši in učitelji

Branje je spretnost, ki se pridobiva z vajo. Kot pri vsaki spretnosti je tudi pri branju tako, da nekateri potrebujejo le malo vaje in spretnost postane samodejna. Posamezniki pa kljub trudu ne bodo nikoli brali povsem tekoče. Tako se nekoliko starejši šolarji bojijo glasnega branja pred razredom, ker jih postaja sram. Enako kot tekoče branje (obvladanje tehnike branja) je pomembno tudi razumevanje prebranega. Na vsebino bo otrok lahko pozoren, ko s tehniko branja ne bo imel več hujših težav.

Starši mlajših šolarjev naj spremljajo otrokov bralni napredek. V primeru težav naj se pogovorijo z učiteljico ali učiteljem. Predvsem pa naj si vzamejo nekaj časa, da posedijo ob otroku, mu pomagajo pri branju težjih besed, kažejo besedilo s prstom, razložijo neznano besedo in otroka spodbujajo s pohvalo. Slab bralec potrebuje pri vajah nadzor, pomoč in spodbudo.

Starši, ne pošiljajte otroka od sebe proč in ne računajte na to, da bo branje, ki ga odklanja, vabil sam.

Učitelji, ne izpostavljajte slabega bralca posmehu sošolcev. Kažite mu besedilo, pomagajte prek težkih besed. Vključite ga v skupinsko branje. Omogočite mu, da besedilo najprej prebere tiho. Glasno naj bere takrat, ko ga je že slišal od drugih bralcev. Gotovo poznate njegove družinske razmere. Če menite, da mu starši ne morejo pomagati, da bi napredoval, mu vi posvetite nekaj več pozornosti pri individualnem branju.

Pa še na nekaj ne smemo pozabiti. Branje je zapletena možganska dejavnost in je odvisno tudi od dozorevanja. Nekateri prehitvajo in začno brati že pred vstopom v šolo, čeprav jih ni nihče posebej spodbujal ali učil. Drugi za branje dozoriijo šele okrog desetega leta. Torej rahlega zaostajanja ni treba dramatisirati, povsem zanašati se na to, da bo prišel napredek sam od sebe, pa tudi ne.

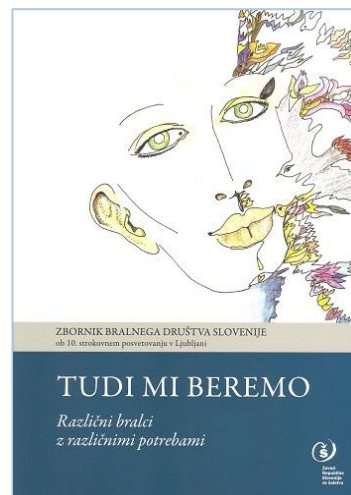

Vir: Žerdin, T. (2012). *Nesrečko! Zgodbe za otroke, ki ne marajo brati*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Preberite tudi:

TUDI MI BEREMO ***Različni bralci z različnimi potrebami***

Zbornik Bralnega društva Slovenije
ob 10. strokovnem posvetovanju 9. septembra 2013 v Ljubljani

Iz vsebine:

- Martina Ozbič s sodelavci* PISMENOST IN PREDPISMENOST: Katere veščine potrebuje otrok, da se lahko spusti v svet črk?
- Milena Košak Babuder* LAŽJA BERLJIVOST GRADIV KOT KLJUČNI DEJAVNIK SPODBUJANJA BRANJA OTROK IN MLADOSTNIKOV Z DISLEKSIJO
- Alenka Zupančič Danko* OPISMENJEVANJE IN OTROCI Z GOVORNO-JEZIKOVNIMI TEŽAVAMI
- Aksinja Kermauner* TIPNE SLIKANICE ZA SLEPE KOT UNIVERZALNI PRIPOMOČEK RAZVIJANJA BRALNE PISMENOSTI
- Nina Schmidt* ILUSTRACIJA ZA SLEPE
- Tatjana Murn* VLOGA BRAJICE V PROCESU RAZVOJA BRALNE PRIMENOSTI SLEPIH
- Marija Repe Kocman in Nina Schmidt* PRILAGAJANJE BESEDIL V BRAJICI IN POVEČANEM TISKU

- Anja Štrekelj* USPEŠNOST RAZVIJANJA PISMENOSTI PRI UČENCIH Z GOVORNO-JEZIKOVNIMI MOTNJAMI
- Suzana Vasić in Tjaša Burja* SLAB BRALEC – DOBER UČENEC
- Nika Vizjak* SPLET KOT ORODJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI PRI UČENCIH Z GOVORNO-JEZIKOVNIMI MOTNJAMI
- Veronika Ciglar, Meta Štampek, Nina Berložnik, Nina Janžekovič in Nataša Kordiš* UPORABA SLIKANICE V SLOVENSKIM ZNAKOVNIM JEZIKOM KOT DIDAKTIČNEGA PRIPOMOČKA V ZAVODU ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LUBLJANA
- Irena Dornik* BRALNA PISMENOST PRI GLUHIH MLADOSTNIKI
- Tanja Bratina Grmek in Maja Živec* MAGAJNOVA BRALNA ZNAČKA V KOSOVELOVI KNJIŽNICI SEŽANA
- Tilka Jamnik in sodelavci iz MKL* SEZNAM MLADINSKIH KNJIG, KI OBRAVNAVAJO RAZLIČNE POSEBNE POTREBE IN KNJIG, KI SO NAMENJENE OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI

Strokovni posvet Bralnega društva Slovenije 2013 so podprli tudi:

 DIDAKTA
Knjige, ki puščajo sledove...

<http://www.didakta.si/>

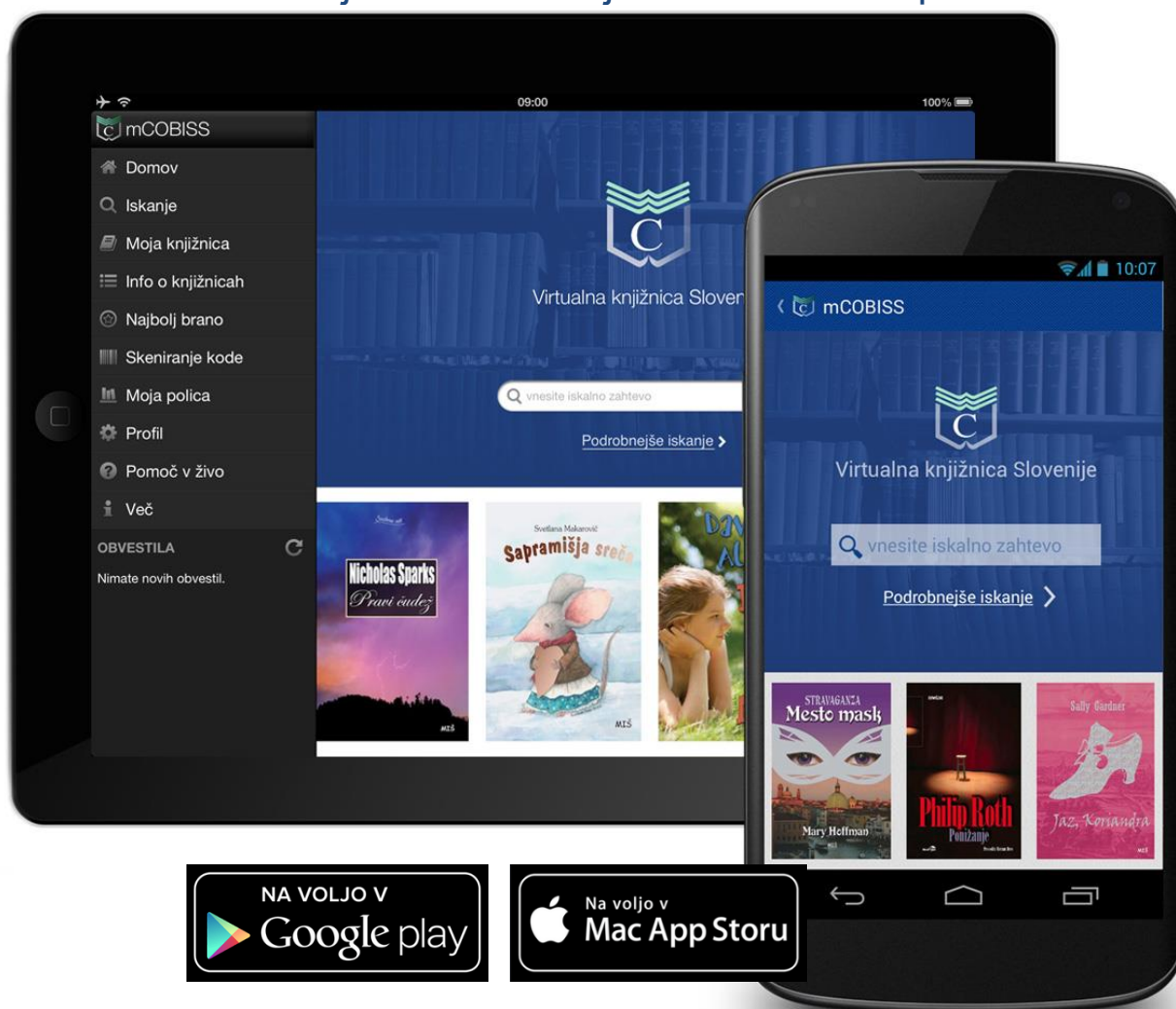
MIŠ

1 0 L E T

<http://www.zalozbamis.com/>

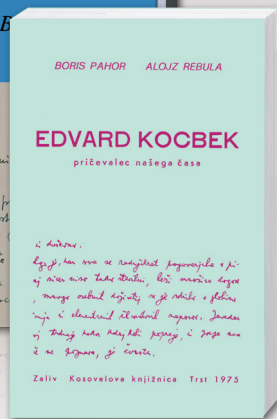
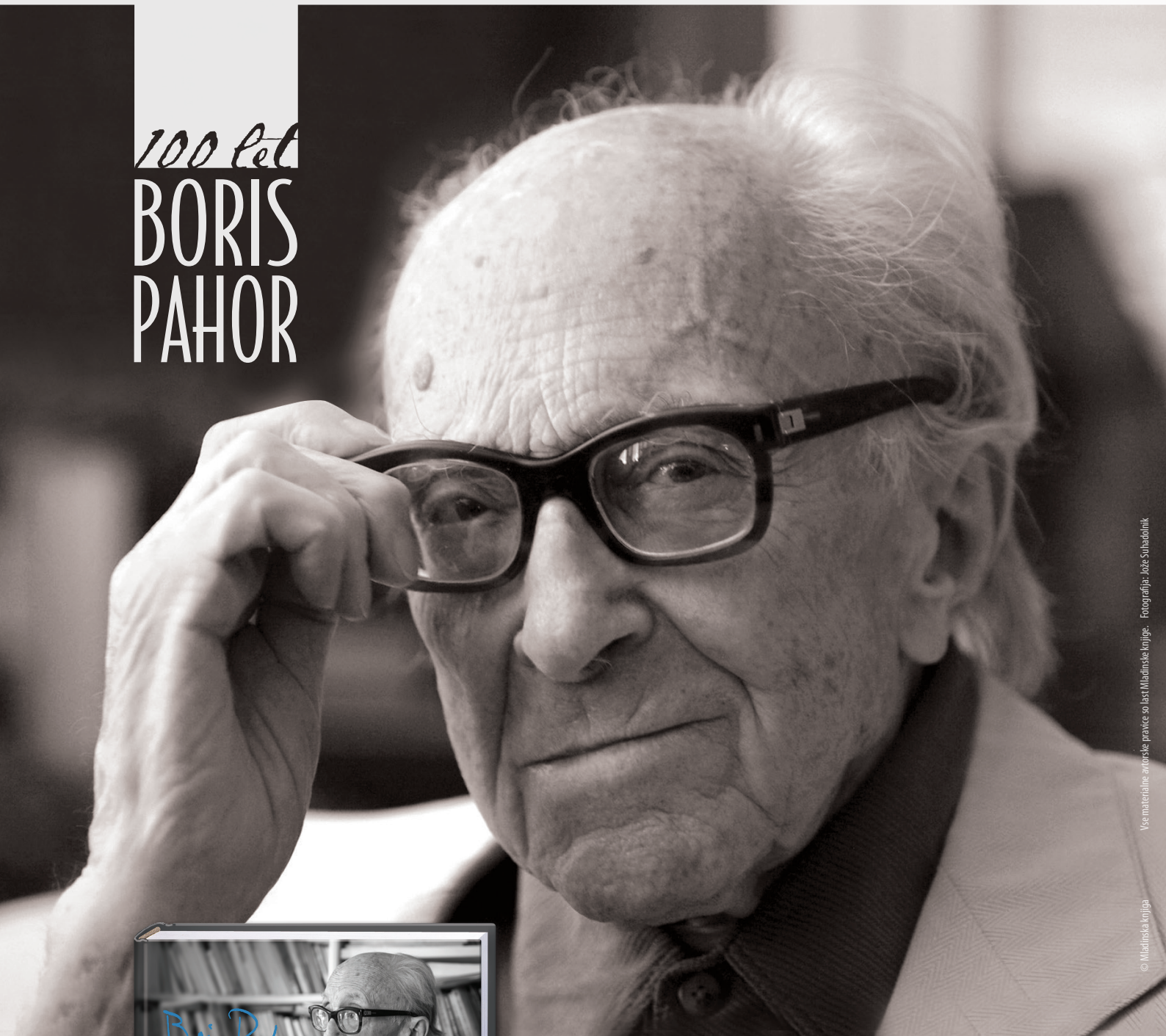
Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah

- Poiščite in rezervirajte knjigo, revijo, časopis, DVD.
- Podaljšajte rok izposoje.
- Poglejte, kaj berejo drugi.
- Izdelajte si seznam priljubljenih knjig in ga delite z drugimi.
- Poglejte lokacijo knjižnice na zemljevidu in navodila za pot do knjižnice.

Mobilna aplikacija **mCOBISS** izkorišča prednosti sodobnih telefonov in tablic, kar daje COBISS/OPAC-u povsem nove dimenzije!

100 let BORIS PAHOR

Cankarjeva založba in Mladinska knjiga posvečata jubileju svojega cenjenega avtorja monografski album

TAKO SEM ŽIVEL

Pahorjeva izpoved, njegova avtobiografska proza in študija Tatjane Rojc skupaj s slikovnim gradivom osvetlujejo bogato pisateljevo življenje. Pričevanje dopolnjuje faksimile knjižice **Edvard Kocbek – pričevalec našega časa**, ki je leta 1975 spremenila pogled na zgodovino.

STROKOVNE MONOGRAFIJE, KI JIH PRIPOROČA ZNANSTVENA ZALOŽBA FILOZOFSKE FAKULTETE

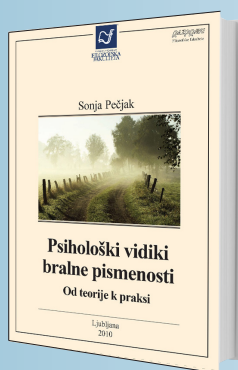

Cirila Peklaj

UČENCI Z UČNIMI TEŽAVAMI V ŠOLI IN KAJ LAHKO STORI UČITELJ

123 str., 32 EUR

Koristen pripomoček učiteljem, ki želijo dobiti vpogled v naravo in nastajanje različnih težav pri učenju.

Sonja Pečjak

PSIHOLOŠKI VIDIKI BRALNE PISMENOSTI

OD TEORIJE K PRAKSI

200 str., 25 EUR

Poznavanje in razumevanje bralne pismenosti je nujno za učinkovitejše načrtovanje pouka, za boljše razumevanje učencev in za učinkovitejšo pomoč učencem, ki imajo s pismenostjo težave.

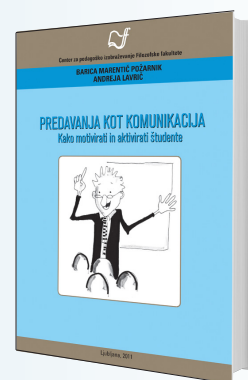
Barica Marentič Požarnik, Andreja Lavrič

PREDAVANJA KOT KOMUNIKACIJA

KAKO MOTIVIRATI IN AKTIVIRATI ŠTUDENTE

143 str., 28 EUR

Veliko idej in spodbud, kako na osnovi predavanj izboljšati študijski proces, kako v večji meri zagotoviti misleno aktivnost študentov in kako pripraviti predavanja na spletu.

Drago Žagar

DRUGAČNI UČENCI

184 str., 18 EUR

Knjiga, ki bo v veliko pomoč vsem, ki se ukvarjajo z učenci s posebnimi potrebami!

Knjige Znanstvene založbe FF prodaja Knjigarna FF.

Tel: 01 241 1119, <https://knjigarna.ff.uni-lj.si/>

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Vso ponudbo knjig, ki so izšle pri založbi Zavoda RS za šolstvo, si lahko ogledate na spletni strani <http://www.zrss.si>.
Vabljeni k ogledu!

Bralno društvo Slovenije

Kaj dela Bralno društvo Slovenije, si lahko ogledate na spletni strani <http://www.bralno-drustvo.si/> .
Pridružite se nam!